

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKULTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

ABD’NİN ÇOK YÖNLÜ DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ VE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Hazırlayan

Mehdi Mehdiyev

1217.02049

BAKÜ - 2017

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKULTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

ABD’NİN ÇOK YÖNLÜ DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ VE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Hazırlayan

Mehdi Mehdiyev

1217.02049

Danışman : Aqil Memmedov

BAKÜ - 2017

ÖZET

Birleşik Devletlerin kuruluş ve gelişme özellikleri nedeniyle, ABD dış politikası, Avrupa modernizminin ve tecrübesinin uzantısı olan bir dizi sosyal ve kültürel değer üzerine kurulmuştur. Bunlardan en önemlisi Avrupa Aydınlanması, Liberalizm ve Püritenizmdir ve jeopolitik, siyasi, anayasal ve (ruhsal ve politik olarak) manevi misyonun bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni bir ülke ve dış politika zihniyetidir. Bu anlayışın en belirgin özellikleri, kendine güven, Amerikan ayrıcalıklılığı, Kutsal Görev ve dünyayı kendi değerleri ile şekillendirmek ve yönlendirmektir.

Böylelikle ABD dış politikası, demokrasi, özgürlük ve piyasa ekonomisi gibi değerleri yaymaya çalışırken, aynı anda başkalarına hegemonya, baskı ve hatta emperyalizm yüklemektedir. ABD'nin çıkarlarını gerçekleştirmek için kurduğu dış politika, belirli ilkeler çerçevesinde yürütülür ve böylece hedefler gerçekleştirilir. Bununla birlikte, ABD'nin dış politikasını yönlendiren birkaç ilke var. Kısmen ABD tecrübelerinden ve ABD değerlerinden türetilen bu ilkeler doğası gereği çelişkilidir. ABD dış politikasının dayandığı genel çerçeveler veya teorik gerekçeler var. ABD'nin dünyayı ve diğer ülkelere bakış açısını belirleyen teorilerden dördü çok etkili olmuştur. Gerçekçilik, İdealizm, Liberalizm ve Yeni Muhafazakarlık.

Anahtar kelimeler: ABD Dış Politikası, Dış Politika Kültürü, Karşılaştırmalı dış politika.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	iv
Giriş.....	1

BÖLÜM 1.

ABD’NİN OLUŞUM SÜRECİ

1.1.Sömürge Dönemi.....	2
1.2.ABD’nin Bağımsızlığa Giden Yolu.....	4
1.3. ABD Bağımsızlık Bildirgesi.....	6
1.4.ABD’de Ulusal Hükümetin Kurulması.....	11
1.5. ABD Bağımsızlığının İlk Yılları, Batıya Doğru Genişleme Ve Yaranmış Olan Bölgesel Farklılıklar.....	12

BÖLÜM 2.

ABD’NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ

2.1. Amerikan Dış Politikasının Genel Kodları.....	16
2.2.ABD Dış Politikasının Gelenekleri	18
2.3. ABD Dış Politika Kültürü.....	25
2.4. ABD Dış Politikasında Güç Unsuru.....	28

BÖLÜM 3.

ABD’NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİNDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

3.1. Amerikan Dış Politika Analizi.....	32
---	----

3.2. ABD'nin Orta Asya Politikası.....	43
3.3. ABD'nin Kafkasya Politikası.....	50
SONUÇ.....	59
KAYNAKÇA.....	61

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (North America Free Trade Association)

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Genel Ticaret Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)

APEC: Aysa Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia-Pacific Economic Cooperation)

a.g.e. : Adı Geçen Eser

yy: Yüzyıl

Vb: Ve başkaları

Vd: Ve diğerleri

GİRİŞ

Devletin dış politikanın oluşumunda yer aldığı ulusal ve uluslararası sosyal ve kültürel çevre önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla, dış politika sosyal ve kültürel bir yapı sürecidir ve karar vericilerin sosyal kimliklerinin ve fikirlerinin etkisi ile oluşturulur veya belirlenir.

Araştırmanın ilk bölümünde ABD'nin oluşum süreci incelenmiştir. Bu çerçevede sömürge dönemi, daha sonra devletleşme süreci, Bağımsızlık Bildirgesi, daha sonra ABD'nin karar alma süreci, devlet yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde ABD'nin dış politikasında kültür kavramı detaylı incelenmiştir. Bu çerçevede ABD dış politikasının genel kodları, ABD dış politikasında güç kavramı araştırılmıştır.

Üçüncü, aynı zamanda son bölümdeyse ABD dış politikasının karşılaştığı sorunlar konusu incelenmiştir. Bu çerçevede ABD dış politikasının karar alma süreci farklı başkanlar döneminde incelenmiş, ABD'nin Orta Asya Politikası ve Kafkasya Politikası incelenmiştir.

BÖLÜM 1. ABD’NİN OLUŞUM SÜRECİ

1.1.SÖMÜRGE DÖNEMİ

17. yüzyılda Britanya sömürgelerine gelmiş olan göçmenlerden çok hissesi İngilizlerden oluşmaktaydı . Diğer kısmıysa Hollanda’dan, ve İskoçya gibi Avrupa ülkelerinden gelmişlerdi. Bir kısım göçmenler savaştan kaçmak, bir kısmı ise siyasi baskılardan, din konusunda yapılan sıkışmalardan, ve ya mahkûmiyetten canlarını kurtarmak nedeniyle kendi ülkelerini terk etmişlerdi. Kendi memleketlerinden gidenlerin içinde kendi bağımsızlıklarınakavuşmayı amaçlayan kullar vardı. Kul gibi satılan Afrika kökenli siyahlar bu yeni kıtaya artık kelepçelenmiş halde geldiler.

1690 yılındaysa göz önünde olan manzaraya göre nüfus 250 bin gibi yüksek bir rakama ulaşmayı başarmıştı. Görünen o ki, 100 yıl zaman daha olmadan, nüfus 2.5 milyon gibi bir rakama ulaştı. Artık Amerika kıtasına değişik nedenlerle gelmeye başlayan göçmenler 13 değişik koloniye yerleştiler ve bu şekilde gelişmeye başladılar. Sömürgeler ise kendi aralarında belli farklılıkları olan üç ayrı bölgeye ayrılıyordu. ¹

Temel yerleşkeler Atlantik okyanusu kıyılarınca ve bunun yanı sıra okyanusa ulaşma imkanı olan ırmakların kenarlarında kurulmuştu. Diğer önemli faktör Kuzey doğudaki göçmenlerin ağaçlarla sarılı olan dağlar ve Buz döneminden kalmış olan buzullarının erimesiyle ortaya çıkmış taşlarla kaplı topraklar bulmalarıdır. Bu dönemde su kuvvetini düzenlemek gayet kolaydı ve bunun sonucunda belli eyaletlerde tahta ürünleri, gemi yapımı, balık ticareti alanı çok gelişti ve kar temelli bir

¹ Ramazan Gözen, Cenap Çakmak, **Amerikan Dış Politikası**, Anadolu Üniversitesi yayınları, 2012, s. 12.

iktisat gelişmeye başladı. Bunun yanı sıra Pensylvania gibi Orta sömürgelerde daha sıcak bir hava ve çok türlü toprak sahaları vardı. Bu arazilerde hem endüstri hem de bundan başka tarım gelişmekteydi. Bundan başka burada yaşayan ahali çok karma ve kozmopolit bir şekil almaktaydı. Örnek olarak New York arazisinde bir çok Avrupa ülkelerinden olan insanlar arada yaşamaktaydı. Virginia, Georgia ve Carolina'lar gibi Güney bölgelerindeki kolonilerindeyse daha büyük bir tarım dönemi ve çok yararlı toprak sahaları vardı, dolayısıyla iktisat çoğu hissesiyle ziraata dayalıydı. Buralarda hem küçük çaplı çiftçiler hem de Afrika kökenli kulların çalıştırıldığı büyük tarım sahaları olan zengin toprak sahipleri yaşamaktaydı. Muhacirler ile Kızılderili olarak adlandırılan Amerikan yerlileri arasında olan munasebetler huzur olmaksızın barış ve kargaşa arasında sürekli değişiyordu. Bazı yerlerde ticaret ve az kısım sosyal ilişkiler vardı, fakat genellikle yeni yerleşkeler yayılmaya başladıkça, genellikle savaşlarda yenildikten sonra, Kızılderililer göç faaliyetine başlamaya zorlanıyordu. Amerikan kolonilerinin yerleşim olayı direk Britanya devleti tarafından değil, özel ekipler yardımıyla da finanse ediliyordu. Neredeyse tüm yerleşkeler, kraliyetin iznine sahip olan hissedarların şirketleri veya mülkiyetleri olarak ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı şirket idarecileri yardımıyla düzeli şekilde yönetiliyordu, fakat zaman ilerledikçe hepsi Britanya yasaları ve geleneklerine dayalı bir katılımcı yönetim sistemi geliştirmiştir.²

Britanya arazisinde yıllarca devam eden politik kargaşa, Kral II. James'in tahtından düşürülmesiyle sonuçlanmış, monarşiye karşı sınırlamalar getiren ve ahaliye doğru gittikçe daha çok bağımsızlık sunan

²Rosalie Targonski, **Ana Hatlarıyla ABD Devlet Yapısı**, 2002, s. 5.

“Şanlı Devrim” ile birlikte sona erdi. Yaranmış böyle farklılıklar ise Amerikan sömürgelerinin işine yaramaya başladı. Sömürge meclisleri, artık yerel parlamento gibi hareket etmek hakkını talep etmeye başladı. Kraliyet satraplarının gücünü kısıtlandıran ve kendilerinin gücünü artıran kanunları artık yürürlüğe koymağa başladılar. Bu dönemde devlet ve sömürge meclisleri arasında bir türlü bitmeyen kargaşalar, sömürgecilerin Amerikan ve Britanya çıkarlarının gittikçe daha çok ayrıldığına farkına varmalarını sağladı. Böyle müzakerelerde yaranan ilkeler ve argümanlar ise kolonilerin kağıtta yazılmamış yasaları halini almaya başladı. İlk başlarda temel hedef noktası Britanya milletler topluluğu içerisinde bağımsız bir yeni yönetim talebiydi, fakat istiklal arayışı zaten daha sonraki dönemlerde de yeniden ortaya çıkacaktı.³

1.2. ABD’NİN BAĞIMSIZLIĞA GİDEN YOLU

ABD’nin politik temeli olan demokrasinin ve liberalizmin argümanları, ilk araziler üzerinde yeni bir toplum yaratma sürecinde doğal olarak oluştu. Doğal olarak, bu yeni ulus kendini ayrıcalıklı ve kısmen farklı hissedecekti. Avrupa ise onu tedirginlik ve umut ile izleyecekti.

Britanya’nın 13 Kuzey Amerika kolonisi genel olarak 18. yüzyılda olgunlaştı. Bu koloniler bağımsız yönetim konusunda deneyimliydi. Fakat yeni Amerika Birleşik Devletleri, Virginia - Jamestown’da ilk kalıcı yerleşim yerinin kurulmasının üzerinden 170 yıl geçene kadar bir ulus halini alamayacaktı. 1750’lere dikkat edildiğinde görülen önemli manzaradaysa, Britanya ile Fransa arasında olan savaş kısmen Kuzey Amerika’da yaşanmıştı. Britanya bu savaşta galip geldi ve az bir

³Gözen, Çakmak, a.g.e., s. 15-18.

zamanda kendi büyük imparatorluğunu kontrol ve finanse etmek hedefli politikalarını yürütmeye başladı. Yürütülen siyaset Amerikalı sömürgecilerin hayat tarzlarında daha büyük kısıtlamalara neden olmaya başladı.⁴

1763 yılında yapılan Kraliyet Bildirisi yeni arazilerin yerleşime açılmasına kısıtlandırmalar getirdi. 1764 yılında ortaya konulan Şeker Yasası ile birlikte kahve, ipek ve şarap gibi lüks ürünlere bir vergilendirme konuldu ve artık rom ithalatı yasaklanmaya başlandı. 1764 yılında yapılan Döviz Yasası sömürgelerde kağıt para basılmasını yasakladı. 1765 yılında yapılan Konaklanma Yasası ile ise sömürgecilere, kraliyet ordularına yiyecek ve konaklama sağlama yükümlülüğü getirildi. Sonuncu ise 1765 yılında yapılan Pul Yasası ile bütün ortada olan resmi belgeler ve gazeteler, ruhsatlar ve kontratlar için pul alımı artık zorunlu bir durum haline getirilmeye başlandı. Sömürgeciler ise bu kanunların tümüne karşı çıkmaya başladı, ancak Pul Yasası en büyük şekilde ve çok iyi şekilde organize olarak dirençle karşılaştı. Sayısı gittikçe artan birçok sömürgecinin gözünde yaranmış ilk konu, kendilerinin içinde bulunmadıkları yakın olmayan bir yasama meclisi tarafından vergilendirilmek konusu idi. 1773 yılına bakıldığında, bu akım, çay ilişkilerini denetim altına almak için uğraşan İngiltereye karşı öfkeleri olan koloni tüccarlarını kendine çekmekteydi. Aynı yılın Aralık ayında ise bir grup insan Boston limanında demir ve çay yükü olan üç İngiliz gemisine kimsenin haberi olmaksızın dahil oldu ve orada olan tüm çayları denize döktü.

Yaşanan kargaşadan dolayı Massachusetts eyaletini cezalandırmayı düşünen İngiliz Parlamentosu Boston limanını kapattı ve

⁴Targonski, a.g.e., s. 8-9.

yerel yönetime kısıtland rmalar getirmeye başladı.Uygunsuz olan Fiiller adı altında olan sınırlamalar ters tepildi ve bir s m rgeyi izole etmekten ziyade, diğ rlerini de harekete geçirdi. Neredeyse tüm koloniler, mevcut olan kötü ortamı” müzakere etmek üzere kendi katılımcılarını 1774 yılında Philadelphia eyaletine gönderdi ve böylece ilk Kıta Meclisi toplanmış oldu. Sömürgeciler Britanya’nın haklarını ellerinden alması karşısında gittikçe daha da büyük bir tepki ve öfke duyuyordu. Ancak yapılması gerekenin ne olduğuna dair bir düşünce birliğı yoktu. Sadıklar tebaası ise kralın tebaası olarak kalmayı istiyorlardı.  l ml lar tabakası Britanya devletiyle gittikçe fazla ölümlü munasebet sürdürebilmek için uzlaşmak taraftarıydı.  htilalciler kendi bağımsızlıklarını tamamlama işlemine yapmak isteğindeydiler. Onlar, istiklalleri  ğrunda mücadele etmeleri gerekecek zamanı bekliyordular ve bu gün için silah depolanmasına ve kuvvetlerin bir araya getirilmesi işlemine yerine getirmeye başladılar.⁵

1.3. ABD BAĞIMSIZLIK B LD RGES 

Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Temmuz 1776’nın başlangıcını işaretler ve 4 Temmuz tarihinde 13 Amerikan kolonisi, Büyük Britanya Krallığı’ndan gelen tüm ilişkileri keserek özgürlüklerini ilan etti. 4 Temmuz, her yıl ABD’de bağımsızlık günü olarak düzenli olarak kutlanmaktadır. Bu belge Washington DC’deki hükümet arşivlerinde korunmaktadır. Bağımsızlık Bildirgesi, Amerikan sömürgelerinin  ngiliz sömürgecilikten hayatlarını kurtarmak için göstermiş oldukları savaşlar için bir ödüldür ve onların özgürlükleri birçok insanı da savaşmaları gerektiğini düşünmelerine yol açmıştır. Bu yılların en büyük uluslarından biri olan Fransa ve Britanya, Amerikan topraklarında koloni

⁵Targonski, a.g.e., s.12-14.

almak için mücadele ediyordu. Kızılderililerin yaşadığı topraklara bakan bu iki büyük devlet, kendi çıkarlarını savunmak için savaşmak zorunda kaldı. İngilizlerin başlattığı Yedi Yıl Savaşı, Fransızların yenilmesi ile sonuçlandı.⁶

Savaşın sonra, 1763'te imzalanan Paris Antlaşması, Fransa Kralının Kanada topraklarında ve birkaç adanın dışındaki tüm kolonileri Britanya'ya teslim etmesini sağladı. İngilizlerin egemenlik altındaki Koloniler ile halihazırda var olan sorunlar daha da büyüdü. İngilizler, mücadeledeki hasara karşı bir önlem olarak Amerika kolonilerine çok ağır vergiler koydu. Ulus yoksullaşmaya başladı. Sömürgelerdeki ticaretin tamamı İngiliz sömürgeci zihin tarafından geride bırakılmış ve yerli halkın çoğu ticaret kolonilerine çitten zarar görmeye başlamıştı. Dahası, zamanla kamuoyu İngiliz tacirlerine borçlu olmaya başladı ve birçoğu iflas etti.

1764 yılında çıkarılan şeker yasası, pekmez pekiştirme yasasının uygulama alanını daha da arttırdı. Eğer bu yeni kanun lekeli ve pekmez kanunlarına karşı bir hareket varsa, gemi ele geçirilecekti. Bu dönemde, İngiltere'den Koloni'lere gönderilen tüm malların vergileri artırıldı. Vergi artışlarından bıkmış ve kendine güvenen yerli halkın bu karara tepkisi büyüktü. Kolonicilerin rahatsız olduğu bir diğer konu da kiliselerdi. Vaftizci, Presbiteriyen ve diğerleri Anglikan kilisesine vergi ödüyordu. Bu duruma tepki gösteren sütunlar, rahiplerin ayrıcalıklı olmasını istemiyorlardı.⁷

1765 tarihinde yönetimin 10 bin kişilik ordusunun tüm giderlerini karşılamak amacıyla uyguladığı vergiler protesto edilmeye başlandı ve

⁶ Targonski, **a.g.e.**, s. 18-20.

⁷ Gözen, Çakmak, **a.g.e.**, s. 20-21.

sonrasında Özgürlük Çocukları adı verilen gizli örgütler kurulmaya başlandı. Bu gizli örgüt, vergileri kabullenmeyeceklerini ilan etti ve bunun üzerine de İngiliz hükümeti artık “damga pulu” kanununu geri çekmeye başladı. Bunun sonrasında da onlar koloniler üzerinde tam yetkili olduklarını ilan ettiler. İngiltere ise oluşmakta olan özgürlük savaşının farkına varmıyordu sanki, çünkü 1767 yılında kolonilerin buraya ithal etmeye başladıkları ürünlere Townshend Yasası ile vergiler koymaya başladı. Yeni oluşan vergilere karşı protestolar yapıldı ve artık çok fazla ve çok büyük kapsamlı birleşmeler söz konusu oldu. Bunun üzerine ise ticaret kolonileri artık vergilenmiş malların geriye iadesi ve alınmaması kararını aldılar.

28 Kasım 1773'te Hindistan'dan Boston'un İngiliz limanına çay getirdi. Geminin limana yaklaştığını fark eden insanlar gönüllüye cevap olarak Boston limanına akın ettiler. Gelen gemiler boşaltılamaz ve valinin izni olmaksızın ayrılmasına izin verilmezdi. 100 kişi gemideki tüm çayları denize kılıyarak gizledi. Samuel Adams bu hareketin lideri idi. Limanın yüzeyi çayla kaplıydı ve olay günümüz İngiliz hükümeti tarafından büyük bir tepki ile karşılandı. 16 Aralık 1773'te gerçekleşen bu olaya "Boston Çay Partisi" adı verildi. Olaydan sonra, İngiliz hükümeti Lima'yı yasakladı ve hiçbir gemi veya insanın yaklaşmasını emretmedi. Boston halkı buna büyük tepki gösterdi. Başlangıçta bir grup Jefferson halkı bir tören yapmaya karar verdi. İngiliz hükümetinin muhalefetiyle Jefferson da dahil olmak üzere 89 kişi hükümeti protesto etti. 5 Eylül 1774'de, George Washington ve Benjamin Franklin'in de bulunduğu bir Amerikan kongresi düzenlendi. Kongreye birçok yazar ve birçok devlet temsilcisi katıldı. Kongrede, kolonilerin kendi mevzuatının ancak kendi karar alma yetkileri ve yasadışı olarak vergilerle verildiğini

belirtti. Massachusetts'teki isyan başlangıcında, İngiliz hükümeti isyancılar tarafından tutulan tüm mühimmatın kaldırılmasına karar verdi. Hükümet, Concord bölgesine 800 asker gönderdi; Ancak bu birlikler sömürgeler tarafından geri gönderildi. İki ay sonra, Amerikan Bağımsızlık Devrimi her yere yayıldı. Kısa süre sonra, 10 Mayıs 1776'da, ikinci kongre Philadelphia'da yapıldı. Ve nihayet taraflar, 4 Temmuz 1776'da bağımsızlık ilanı imzaladılar. İlk devrimci savaş 16-17 Haziran'da Boston'da gerçekleşti. Savaştan parçalanmış Amerikan kolonileri daha az savaşı kaybetti. 17 Mart 1776'da İngiliz kuvvetleri çekildi ve Boston'tan Amerikalılara gitti. 29 Ağustos 1776'da bir doğanın bilgeliği yaşandı ve tarih yeniden yazıldı. 27 Ağustos 1776'da, Long Island Savaşı sırasında İngiliz kuvvetleri, George Washington ve ordularını Long Island'ın batısında savurarak yenmiştir. Amerikan öyküsü, bölgede büyük bir sis ile 29 Ağustos'ta sona erdi ve kalan ordu sis yardımı ile kaçmayı başardı. Tekrar güçlü olmak için zaman buldular.⁸

1778 yılının Amerika için önemine bakıldığı zaman görünen o ki, bu yıla kadar Amerikan halkı büyük bir özgürlük savaşından geçmişlerdi ve birçok halka örnek olmuşlardı. Diğer bir taraftan şaşırtıcı bir şey daha var ki savaş esnasında İngiliz düşmanı olan sömürgeci Fransa hükümeti, Amerikan kolonilerine yardım etmiş, silah ve mühimmat yollamıştı. 1780 yılında Fransa, Amerika'ya ordu göndererek bağımsızlığa destek verdi. Bunun ardından İngiltere Fransa'ya saldırdı. Fransa'ya saldıran İngiliz ordusu uğradığı büyük hezimet ve yenilgiyle geri çekilmek zorunda kaldı. Amerikan Birleşik Devletlerinin bağımsızlığı, 1783 yılı 3 Eylül tarihinde imzalanmış olan Paris Barış Antlaşması ile resmen kabul

⁸Gözen, Çakmak, a.g.e., s. 23-25.

edildi . 1787 yılında hazırlanmış federal anayasa ile de 1789’da George Washington kurulan birleşik devletin ilk başkanı seçildi. Devrim liderleri de bu yeni kurulan bağımsız devletin kurucu hükümetinde görev başına geçtiler.

Amerikanın özgürlük mücadelesine, Uluslararası İlişkiler disiplinde çok önemli ve çok katkıda bulunan düşünürler liderlik etmiştir. Örnek olarak, John Adams, Alexandre Hamilton, John Jay, John Scott, Benjamin Franklin, George Clinton, William Livingstone, Thomas Jeffersonve diğer bu alanda çok önemli olan yazarları göstermek mümkündür ve bu yazarlar dönemin bağımsızlık mücadelesine öncülük etmişlerdir. Burada bahsedilen düşünürler ve hükümet tmesilcileri, yapılan toplantılarda ve kongrelerde kendi fikilerini diğerlerine aşilayarak bağımsızlık özgürlük taleplerini bir daha dile getirmişlerdir. Bir İngiliz düşünürü olan, John Locke’un düşünceleri benimsenmiştir. Locke’a göre; “ Devletin temel görevi,her bir insanın temel hakkı olan yaşam hakkını, özgürlük hakkını ve mülkiyeti hakkını korumak ve savunmaktır. Politik otorite yalnız halkın yararı için emanet olarak elde tutulur. İnsanın doğal olan hakları tecavüze uğradığı zaman, halkın bu devlete karşı gelmek ve bu hükumeti değiştirmek hakkı var.” Bundan başka, bu düşünceler bağımsızlık bildirgesinin giriş kısmına konulmuştur. İnsanı ilgilendiren olayların akışı içinde, bir halkın kendini bir başka halka bağlayan siyasal bağları koparmak ve doğa yasalarının ve Tanrı’nın ona dünya güçleri arasında bağışladığı ayrı eşit yeri almak gereğini duyduğu zaman, insanlığın fikirlerine duyduğu yerinde saygı, o halkı bu ayrılmaya zorlayan nedenleri açıklamakla yükümlü kılar.⁹

⁹Targonski, a.g.e., s. 21.

1.4.ABD'DE ULUSAL HÜKÜMETİN KURULMASI

Britanya'ya karşı yürütülen bağımsızlık mücadelesinden sonra, 1783 yılında, 13 Amerikan kolonisi Amerika Birleşik Devleti halini aldı. Eyaletler kargaşa bitmeden önce kendi ortak mücadeleleri için bir çerçeve konusunda antlaşma imzaladılar. Konfederasyon Yasaları adı verilen bu yapı, son derece hassas ve kırılgan bir birliğin, George Washington'un deyiimiyle ise birer “kumdan ip” in oluşmasını sağladı. Ortak bir para birimi neredeyse hiç yoktu ve bunun yanı sıra her eyalet halen kendi parasını basıyordu. Bu dönemde ulusal bir silahlı kuvvet yoktu, bunun yerine bir çok eyaletin halen kendine ait ordusu ve donanması vardı. Dış siyaset konusundaki merkezi kontrol ve denetim çok küçüktü ve eyaletler direk olarak başka hükümetlerle iletişime geçiyorlardı. Bundan başka vergilendirme ve vergi toplama için hiçbir ulusal system bu dönemde yoktu. Virginia ve Maryland arasındaki ortak sınır olan Potomac nehrinin gemicilik hakları konusunda iki eyalet arasında yaranan tartışmalar, 1786 tarihinde beş eyaletin Maryland-Annapolis'te bir konferans düzenlemesi sonucunu ortaya koydu. New York'tan gelen bir delege olan Alexander Hamilton ise bu tür ticari konuların daha fazla ve daha büyük kapsamlı ekonomik ve politik sorunların bir parçası olduğunu ve artık Konfederasyon'u yeniden değerlendirmeye almağa ihtiyaçları olduğunu söyledi. Onunla aynı düşüncede olan başka delegelerle birlikte sadece bunu yapmak konusunda bir kongre düzenlemeyi önerdiler. Amerika'da olan tartışmasız olarak en güvenilir adam olan Washington'un da desteği ile bu fikre fazla cesur olduğunu düşünenlerin de sıcak bakması sağlandı.

1787 yılında Mayıs ayında Philadelphia'da yapılan toplantı bu anlamda çok önemliydi. Kongreye seçilen 55 delege sömürge ve devlet

yönetimi konusunda deneyimli kişilerdi. Hukuk, Tarih ve politik kuram konusunda çok bilgi sahibiydiler. Bir çok hissesi genç nüfustu, fakat kamu hizmeti ve bilimsel başarı alanındaki sıra dışı kariyerinin sonuna yaklaşmakta olan yaşlı Benjamin Franklin de bu grubun içinde yer almaktaydı. Fakat İki çok önemli Amerikalı orada değildi: Thomas Jefferson Fransa büyükelçisi olarak Paris'teydi, JohnAdams ise Britanya elçisi olarak Londra'daydı. Kıta Meclisi, kongreye Konfederasyon Yasasında değişiklik yapma hakkını tanımıştı. 1789 yılının Eylül ayında ilk meclis New Yorkda toplandığında, hukukçular bazı maddelerin Anayasaya eklenmesi gerektiği konusunda uzlaşmaya geldi. Haklar Beyannamesi, diğer adıyla “Bill of Rights” olarak bilinen bu 10 değişikliğin Anayasa'nın bir parçası haline gelmesi iki yıl zaman dilimi sürdü. 10 değişikliğin ilki konuşma, basın ve din özgürlüklerini; protesto etme, sessizce toplanma ve değişiklik talep etme haklarını garanti altına alıyordu. Dördüncü madde ise bireyi sebep gösterilmeden tutuklamaya ve aranmaya karşı koruyordu. Beşinci madde ise kendiliğinde, her türlü adli sorunlarda hukukun gereğince yürütülmesinin taraftarıydı. Altıncı madde dürüst ve hızlı bir mahkeme sürecini garanti ediyor ve daha sonra sekizinci madde bireyi zalim ve olağandışı cezalandırmalara karşı koruyordu. Haklar Beyannamesinin ortalama 200 yıl önce kabul edilmesinin yanı sıra, Anayasa'da sadece 17 değişiklik yapılmıştır.¹⁰

1.5. ABD BAĞIMSIZLIĞININ İLK YILLARI, BATIYA DOĞRU GENİŞLEME VE YARANMIŞ OLAN BÖLGESEL FARKLILIKLAR

30 Nisan 1789 tarihinde Birleşik Devletler'in ilk başkanı olarak George Washington seçildi. Devlet yönetimine bakacak olursak, burada

¹⁰Targonski, a.g.e., s. 22-23.

bir baş yargıç ve beş yardımcı yargıçı kendinde içeren bir Yüksek Mahkeme, bundan başka üç adet bölge mahkemesi ve son olarak 13 adet yerel mahkeme kurulmuştu. Batı bölgelerinin yönetimi için yeni eyaletler kurularak Birlik'e dahil edilmeleri için yeni politikalar üretildi. Washington dört yıllık iki dönem süresince Başkanlık görevini yaptı ve daha sonra artık bir yasa haline gelecek bir emsal teşkil ederek görevden ayrıldı. Daha sonraki iki başkan, yani John Adams ve Thomas Jefferson, hükümetin rolü konusundaki iki farklı ekolu temsil etmekteydi. Bu konudaki ayrılık Batı dünyasında ilk siyasal partilerin ortaya çıkmasına neden oldu. Adams ile Washington'un Hazine bakanı Alexander Hamilton'ın önderliğindeki Federalistler çoğu zaman ticaret ve üretim çıkarlarını temsil ettiler. Onlar anarşi ortamından korkuyordular ve ulusal ekonomik politikalar üreterek düzen oluşturabilecek güçlü bir merkezi devlete inanıyorlardı.¹¹

Federalistler, en çok desteği Kuzey tarafından alıyorlardı. Jefferson liderliğinde olan Cumhuriyetçiler ise tarım konusundaki çıkarları temsil ediyorlardı. Onlar artık iyi bir merkezi devlete karşıydılar ve eyalet halklarına ve çiftçilerin kendi kendilerine yetmesi gerektiğine inanıyorlardı. En büyük taraftarlarıysa Güneyliler'di. Ortalama 20 yıl boyunca ülkedeki genç nüfus daha barışçıl bir ortamda artma fırsatı yakaladı. Hükümetin siyaseti diğer bütün devletlere karşı ılımsız ve objektif olmaktı. Fakat Avrupa'da yaşanan politik gelişmelerden, özellikle de kargaşa durumunda olan Britanya ve Fransa'dan bağımsız olma ihtimali çok küçük bir ihtimaldi. Britanya donanması Fransaya doğru gitmekte olan Amerikan gemilerine, Fransa donanması ise Britanya'ya gitmekte olan Amerikan gemilerine el koydu. Fazla sayıda

¹¹Gözen, Çakmak, **a.g.e.**, s. 30-32.

diplomatik görüşmeler 1790'ların sonunda ve 1800'lerin başında olan kargaşa ihtimallerini bertaraf etti, ancak bakıldığında Birleşik Devletler zaten kendi çıkarlarını savunmak zorunda kalacaktı. 1812 yılında Britanya ile savaş başladı. Savaş genellikle Kuzeydoğu eyaletlerinde ve doğu kıyısında yaşandı. Bir Britanya keşif kuvveti Columbia'daki yeni başkent olan Washington'a ulaştı. Yönetim binasını ateşe verdi ve tam bu sırada başkan James Madison artık kaçmak zorunda kaldı ve şehir alevlerle yandı. Fakat ABD ordusu artık bu dönemde galibiyet iddia etmeye yetecek sayıda savaşları galibiyetle terketmişti. Savaşın iki buçuk yıl sonrasında, Fransa ile yapılan başka bir savaş sonucunda hazinesi boşalmış durumda olan Britanya, Amerika Birleşik Devletleri ile bir barış antlaşması imzaladı. ABD'nin zaferi, coğrafi olarak Kanada sınırının güneyini kendi nüfuzu altına almayı planlayan Britanyalıların ümitlerini artık yok etmiş durumdaydı. Bu savaş 1812 tarihinde sona erdiğinde, yeni Amerikan cumhuriyetinin karşı karşıya olduğu birçok zorluk ortadan kalktı. Anayasa şemsiyesi altında olan ulusal birleşme artık özgürlük ve düzen arasında bir dengenin kurulmasını sağladı. Düşük bir iç borç oranı ve keşfedilmeyi bekleyen bir kıta barış, refah ve toplumsal kalkınma sağladı.

Dış politikadaki en önemli olay ise Başkan James Monroe'nun, Orta ve Güney Amerika'nın yeni bağımsız ulusları ile ABD dayanışmasından bahseden konuşmasıydı. Monroe doktrini Avrupalıların Latin Amerika'yı kendi sömürgeleri haline getirmeye kousundaki yarana bilecek her hangi çabalarına dair bir uyarı niteliğindeydi. Sonuç itibarıyla yeni ulusların çoğu anayasalarında Kuzey Amerika modelini temel alarak Birleşik Devletlerle birlikte siyasal dayanışmasını ilan ettiler. Birleşik Devletler 1803 yılında

Fransa'dan Louisiana bölgesini ve 1819 yılında İspanya'dan Florida'yı satın alarak iki katı fazla bir büyüklüğe ulaştı. 1816 ile 1821 yılları arasında artık altı yeni eyalet kurulmuştu. 1812 ile 1852 yılları arasında artık nüfus üç katına çıktı ve böylelikle artık genç nüfusun boyutu ve çeşitliliği kolay genellemelere meydan okuyordu, çelişkilere davetiye çıkartıyordu. Birleşik Devletler hem ticarete aynı zamanda sanayiye dayalı medeni şehirler hem de yasaların üstünlüğünün genellikle görmezden gelindiği sınır yerleşimlerinden oluşmaktaydı. Birleşik Devletler artık özgürlüğü seven fakat köleliğe izin veren bir ülkeydi. Anayasa bütün bu farklı bölümleri bir araya getirdi. Fakat yaranan zorluklar artmaktaydı.¹²

¹²Gözen, Çakmak, **a.g.e.**, s. 33-35.

BÖLÜM 2 .ABD DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ

2.1. ABD DIŞ POLİTİKASININ GENEL KODLARI

Devletler, çıkarlarını korumak için özellikle de varlıklarını sürdürebilmek için dış politika oluşturmaya ve uluslararası siyasette daha etkili bir konuma gelmeye devam ediyor. Bu bağlamda, dış politikayı, bir devletin çıkarlarını dış dünyaya göstermek ve uluslararası siyasette daha güçlü ve prestijli bir tutum sergilemek için bir tutum olarak tanımlayabiliriz.

Devletlerin veya ülkelerin dış politikalarının belirlenmesini takiben sürecin her bir devletin iç ve dış koşulları tarafından şekillendirildiği açıktır. Buraya Siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar, bölgesel coğrafyanın durumu, bölgesel, uluslararası gelişmeler ve yapılar arasında tanımlanan ekonomik, askeri faktörleri ait etmek mümkündür.

Güvenlik duygusu geliştirilir ve gelişmekte olan ülkelerin dış politikadaki algılamalarındaki farklılıklar kaçınılmaz olur. Farklı koşulların, ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin beklentilerinde belirleyici bir rol oynadığı inkar edilemez. Bu beklentiler, bir ülkenin dış politikasını farklı düzeylerde kurma sürecini etkiliyor.¹³

1776'da T. Jefferson tarafından yayınlanan Bağımsızlık Bildirgesi ile Amerikan Bağımsızlık Savaşı da başladı. Birleşik Devletler, Bağımsızlık Savaşı'nın 13 İngiliz sömürgesi ile bağımsızlığını kazandı ve daha sonra topraklarını, diğer Avrupalı güçlerin sömürge güçlerinin

¹³Mustafa Kocakınar, *Amerikan Dış Politikasında İdealizm ve Realizm İlişkisi: Çatışma mı, işbirliği mi ?* , s. 5.

ele geçirmeyle genişleterek topraklarını genişletti. ABD'yi yaygınlaştırmanın ve genişletmenin yolları arasında şunlar bulunmaktadır:

- a) istila
- b) ilhak
- c) alım
- d) aktarma.¹⁴

Kuruluşundan bu yana ABD tarafından takip edilen dış politika yayılıyor. Birleşik Devletlerin genişlemesi yalnızca gerçekçi askeri tabanlı siyasete değil, aynı zamanda değerlerin, inançların, kurumların ve ABD'nin desteklediği "Yeni Ulus" imgesiyle idealist politikaya dayanıyordu. ABD'nin askeri ve ekonomik gücü ile savunduğu idealler / idealizm, Birleşik Devletlerin dünyaya yayılmasında öncü bir rol oynayan faktörlerdir.

Amerikan dış politikasını etkileyen dört fikir var. Wilsonizm Amerikan ahlakının dünyaya bir örnek olması gerektiğine dayanıyordu, Hamiltonculuk anlayışı ise, dış politikada ekonominin öncelik olması gerektiğini savunmaktadır, bunun yanı sıra Jeffersonizm Amerikan devriminin ve iç demokrasinin ilkelerinin güvenlik politikasından daha değerli olduğu ve Jacksonizmin vatanseverlik ve militarizme dayandığı görüşüne dayanıyordu.

ABD'nin dünyaya yayılmış coğrafi coğrafyasının jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik prevalansı ve orada nüfuz arayışının

¹⁴Kocakenar, **a.g.e.**, s. 7.

arkasında siyasi ve ekonomik alan kazanma arzusu yatıyor. Hegemonya, siyasi ve ekonomik alan kazanılmadan ulaşılamaz ve sürdürülemez.

Bugünün bakış açısından, Amerikan dış politikasının üç ana amacı var. Birinci hedef kendi merkez hegemonyanın konumunu korumaktır. İkinci amaç bununla uyumlu bir "Yeni Dünya Düzeni" yaratmaktır. Üçüncü amaç, bu iki niyeti önleyebilecek yeni bir alternatif gücün ortaya çıkmasını önlemektir. ABD'nin en temel dış politik amacı, küresel hegemonik gücün mümkün olduğunca genişlemeye devam etmesidir.¹⁵

2.2. ABD DIŞ POLİTİKASININ GELENEKLERİ

ABD dış politikasının en önemli dayanaklarından biri de 1823 yılında yayınlanmış olan Monroe Doktrinidir. ABD Başkanı James Monroe, Avrupa kuvvetlerinin Amerika kıtasında müdahalesini, yani Birleşik Devletlerin yaşamsal alanını önlemeyi amaçlamaktadır . Bu gelenek, ABD'nin çıkarlarını uluslararası alanda yeni gelişmelere göre korumak için yeni sürümlerle genişletildi. Gerçekçilik ve idealizm ABD dış politikasında benzerlik taşır. ABD dış politikasının şekillendiği bu yana, iki yaklaşım gün geçtikçe farklı seviyelerde etkisini sürdürmeye devam ediyor.

Ulusal sosyo-ekonomik yapı, askeri güç, siyasi, ekonomik ve ideolojik faktörler, bölgesel ve uluslararası gelişmeler, oyuncular arası

¹⁵Gültekin Sümer, Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü, "Uluslararası İlişkiler" Akademik Dergisi, s. 5.

ilişkiler, aktörlerin uluslararası sistemden beklentileri, bir ülkenin dış politikasını farklı seviyelerde tesis etme sürecini etkiler.¹⁶

Birleşik Devletlerin bir politik felsefe ve Birleşik Krallık'a karşı kurulan bağımsızlık savaşı üzerine kurulmuş olması, herhangi bir değer taşımayan bir dış politikadan farklıdır. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin evrensel karakteri, Amerika'yı Birleşik Devletlerin benzersiz karakterine kuranların inançlarını da güçlendirdi. Bu özgün karakterde, din çok önemli bir yerdi. Çünkü din, Birleşik Devletlerin siyasi kültürünün yapı taşlarından biri haline geldi. Bu siyasi kültüre ait ana unsur olan püritenler, Amerika'yı her türlü dini baskıda özgür bırakılan ve kendi inançlarına göre kurulacak bir ülke olarak gördüler. Bağımsızlık kazanılmadan önce Amerikalılar Tanrı'yı gerçek krallık olarak görüyorlardı. ABD'nin kurucu felsefesinde, dini ve siyasi özgürlükler, diğerinin düşünemediği tamamlayıcı değerler olarak algılanıyordu. ABD'nin kurucusu olan Thomas Jefferson, Amerikalıların Tanrı'nın seçilmiş halkı olduğuna inanıyordu. Böylece, Jefferson, Amerika'yı kuran 13 sömürge alanının genişlemesinin son derece doğal olduğunu düşünüyordu. ABD Kurucu Babaları James Madison, dönemin ABD'yi kurmadan önce "kaba kuvvet egemen olan karanlık çağ" olarak nitelendirirdi.

John Adams, ABD'nin Kuzey Amerika'ya hükmetmek istememesi durumunda ABD'nin doğal bir hakkı olduğunu düşünüyordu. Adams'a göre, Kuzey Amerika Amerika'yla aynı anlama geliyor. Adams, Tanrı'nın özellikle Amerika Birleşik Devletleri tarafından kutsanmış olduğunu ve Amerikan dış politikasının gerçek seyrinin ancak bu şekilde anlaşıldığını düşünüyordu. George Washington'un görevinden ayrıldığı

¹⁶ Emin Gürses, **Amerikan Dış Politikasında Realizm ve İdealizm**, s. 2.

sırada yayınladığı veda mesajında bu özelliğin bu devletin dış politikasında önemli olmasını görüyoruz. Washington'un, Avrupa siyasetinin Amerika'nın dışında olduğunu belirten niteliğindeki sözlerinde, Birleşik Devletlerin gelecekte Avrupalı güçlerle aynı ittifaktan kaçınmaya duyulan ihtiyacın altını çizdi. Burada, Amerika Birleşik Devletleri'nin benzersiz olduğu inancı, her yeni kurulan devletin bir süre kazandığı güvenlik birliği kendine özgü bir tek yanlı göstermiş bulunuyor. Bu tek yanlılık en açık biçimde, Başkan James Monroe tarafından 1823'te ilan edilen Monroe Doktrini'nde görülür. Monroe Doktrini, Eski Dünya, Avrupa ve Yeni Dünya denilen Amerika'nın birbirinden ayrılmış olması gerçeğine dayanmaktadır. Monroe Doktrini kapsamındaki felsefeye göre, türbülanslı temsil eden Avrupa kıtası Amerika'dan uzak tutulmalıydı. Monroe Doktrini ile Birleşik Devletler aynı zamanda Amerikan kolonilerinin Amerikan kolonilerinin etkisini sona erdirip nüfuzlarını pekiştiremedi. Amerika Birleşik Devletleri'nin Monroe Doktrini'ni ilan etmesinin ön planda olduğunu söylemek yanlış olmaz. İngiltere, Amerikan kıtasının ekonomik kazançlarını diğer Avrupa güçleriyle paylaşmamak için Amerika kıtasını Amerika'daki diğer Avrupa güçlerinin etkisine karşı korumayı teklif etti.¹⁷

Fakat ABD böyle bir role yaklaşmadı; Çünkü aksi halde İngilizlere bağlı olurdu. Çünkü ABD, ihtiyaç duymaları halinde Fransa, İspanya ve Rusya gibi Avrupa güçlerini İngiltere'ye karşı kullanmalıdır. Monroe Doktrini'nde yer alan Latin Amerika'daki İspanya sömürücüleri; Ancak İspanya'nın onu kaybedeceği belli olduğunda, ortaya çıkan güç uçurumunun İngiltere'den veya Rusya'dan gelmesini önlemek, Birleşik Devletlerin ana hedefi haline geldi.

¹⁷Sümer, a.g.e., s. 10.

Amerikalıların Kuzey Amerika'yı yönetme arzusu giderek felsefi hale geldi. Bu derinleşme kendisini bir siyasi felsefede tezahür ettirmiştir. Açık kurgu kavramı, ilk kez gazeteci John O.Sullivan tarafından ileri sürülmüştür. Bu anlayışa göre, Birleşik Devletlerin bulunduğu kıtanın yayılması çok doğal bir haklara sahipti ve bunu Amerika'ya veren Tanrı idi. Dolayısıyla bunu doğru ABD'den almaya çalışmak, Tanrı'ya karşı gelmekle eş anlamlıydı. Bu düşünür temsilcileri, onu takip etmediğine inandılar ve Tanrı, Amerika'yı dünyanın geri kalanını aynı anda serbest bırakmak için atadı. Bu dünya görüşü, sürekli genişleyen, Amerikan nüfusunun kıtasal yayılımı için uygun bir ortam yarattı.

Amerikan dış politikasının gelişimini incelerken, dış politikanın gelişimi için eleştirel yılların 1865-1900 yılları arasında olduğuna dikkat edilmelidir. Çünkü bu zaman dilimi içinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik güç statüsüyle sanayileşmesi yılları yer aldı. Her şeyden önce, Amerikan İç Savaşı Andrew Carnegie'nin John D. Rockefeller gibi Amerikan kapitalizminin sembolizmasını güçlendirmesi ve böylelikle Amerikan ekonomisi büyük bir sıçrama yarattı. Nitekim, 1886'da kapitalizmin sözcüklerinin Amerikan İngilizcesine girdiğini görüyoruz. Bu süre zarfında ülkenin nüfusu ikiye katlandı ve toplam üretim 71 milyona çıktı İngiltere. ABD'nin 1865 ile 1898 yılları arasındaki ihracatı çarpıcı bir biçimde 281 milyon dolarla 1.2 milyar dolara yükseldi. ABD ekonomisinin ekonomik değişimine paralel olarak, ülkenin seçkinleri arasında daha etkili bir dış politika izleme eğilimi güçlendi. Nitekim "The New Republic" dergisinin kurucusu Herbert Croly, yeni bir dış politika meselesine öncülük etti. "İlerici

emperyalizm" olarak tanımlanan bu gelenek, ABD'nin diğer devletlere medenileştirme görevi yapma hakkı olduğuna inanıyordu.¹⁸

Alfred T. Mahan da bu politikanın oluşumunda büyük bir etkindir. Mahan, Roma İmparatorluğundan devr alınan bir askeri stratejistti ve geliştirdiği "Denizcilik Güç Teorisi" ile ABD'de büyük yankı uyandırdı. Mahan'a göre, ABD bir deniz gücü olmalıydı; Çünkü Amerikan endüstrisi üretim fazlası için yeni pazarlar bulmak zorunda kaldı. Mahan, görüşlerini şu şekilde özetliyor: "Ben emperyalistim, çünkü yalnızca değilim" ABD'nin ekonomik yükselişinin, Mahan'ın örneğinde olduğu gibi Amerikan büyüklerinin ve Amerikan başkanlarının, özellikle William McKinley'in ve Theodore Roosevelt'in yönlendirdiği görüntüsü ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunlar ABD'yi doğal bir uzantı olarak algılanmasına yol açtı. Bu yönde, önce, sömürge olan bir Porto Riko, İspanya'ya bir askeri müdahale ile, 1898'de İspanyanın elinden alındı. Fakat ABD'nin dış ilişkileri açısından en önemli şey, 1898'de ABD-İspanya savaşı oldu. Küba'nın neden olduğu savaş, Amerikan dış politikasının gelişimi üzerinde etkili oldu. İspanya yenilmek istemediğinden Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük güçlere geri dönmesini istemiyor. Uluslararası siyasette dünya güç durumuna yükselen bir güç, bu konumu kolaylıkla bırakamaz. Bu zaferle birlikte, ABD'nin sahip olduğu ekonomik güç ve onu bir siyasi iktidara dönüştürmesi gerektiği inancı, tanıtım kazanmıştır. Bu savaş ilerici emperyalizm hareketinin Amerikan dış politikasının kimliğinin değişimini nasıl etkilediğini göstermektedir.¹⁹

¹⁸ Kocakenar, **a.g.e.**, s. 12.

¹⁹ Sümer, **a.g.e.**, s. 12-15

Bir Amerikan tarihçisine göre, böyle bir zafer Amerikalıların arzularını ve arzularını hızlandırdı. ABD başkanları bu duruma adapte olamadı. Aslında, Başkan William McKinley, Kongre'nin izni olmaksızın savaş sırasında Amerikan başkanlarının başkomutan yetkilerini arttırdı ve bu gelecekteki başkanlar için bir örnek teşkil ediyor. Buna paralel olarak, güçlü bir başkanın imajının ortaya çıktığını görüyoruz. Zaten milli güvenlik bürokrasisi buna göre gücünü arttırmaya başladı. 1890'da Reign Force'daki üst düzey askeri yetkililer, Birleşik Devletlerin Kuzey Amerika'yı Avrupa kuvvetlerinden korumak için gücünü arttırması gerektiğine inandı. ABD'nin çevreyi Hawaii'ye eklenmiş doğal yayılım alanı olarak gören başka bir örneğini görüyoruz. McKinley, ABD'nin en azından Kaliforniya'nın ihtiyaç duyduğu kadar Hawaii'ye ihtiyacı olduğunu belirtmekten çekinmedi. Bir ülke olarak, küresel politikayı takip eden büyük güçlerin çıkarlarını kendi asgari güvenlik ihtiyaçlarının üzerinde ayarlama ayrıcalığı vardır. ABD burada bir kural oluşturmadı. Sahip olduğu kaynaklardan dolayı, bu ülkenin büyük bir güç olmaktan kaçınamayacağını ve buna göre davranacağını görüyoruz. ABD'nin artan ekonomik gücü doğrultusunda, başta Asya olmak üzere küresel ekonomik çıkarlar önem kazanmıştır. Çünkü, ABD sanayileşme sürecinin bir sonucu olarak, ülkenin ihtiyaçlarının ötesinde fazla bir sermaye vardı.

Bu anlayışın doğal sonucu olarak, ABÇin üzerindeki ekonomik mücadelesine dahil edilmiştir. Nitekim McKinley Dışişleri Bakanı John Hay, XX. Yüzyılın başlarında Çin'deki Amerikan dış politikasının geleceğinin bir hedefi oldu. Bu bağlamda, ABD başkanının Çin'de ABD çıkarlarını korumak için Filipinler'de sağlam bir köprübaşı kurma arzusu

McKinley tarafından kabul edildi ve McKinley, Amerikan Birliklerini Batı Yarıküre'den ilk defa gönderdi.

ABD'nin ekonomik güçlenmesi, bir reelpolitik olarak hareket ederek dünya siyasetinin izlenmesi için bir ortam yarattı. Ekonomik kriterler açısından son yüzyılın başında dünyada en sanayileşmiş ülke haline gelen Birleşik Devletler, bu ekonomi politikasını dış politikasında nasıl yansıtabilir? Zira güçlü bir devlet olarak hayatta kalabilmek, mevcut uluslararası siyasetin işleyişine uymaktan uzak. Bu nedenle Theodore Roosevelt'in sahip olduğu dış politikanın vizyonu ABD kapısını çalmak için çok geç değildir düşüncesini ortaya koymaktadır.²⁰

Bu ülke XX. Yüzyılın başlarında sahip olduğu ekonomik göstergeler göz önüne alındığında, bu ülke nihayetinde Theodore Roosevelt gibi bir liderliğe sahip olacaktı. Theodore Roosevelt, uluslararası politika terminolojisi açısından bunu koymak için neo-realist etkilerden kaçamayan bir liderdi. Birleşik Devletlerin sahip olduğu misyonerlik değerleri emperyalizme ulaşmak için halka seslendi. Kayıp kişi ekonomik bir gücün ötesinde bir şey değildi. Çünkü bugünkü çağ, dünya kapitalizmi doruğa ulaştığı bir çağdı. Burada, politika değişikliklerinin tedricen yaptığı etkileri görmek mümkündür. Her adım atıldığında, Bilinen yalnız Birleşik Devletler'in geri dönüşü artık mümkün değildi. Theodore Roosevelt'in sahip olduğu vizyon olan ilerici emperyalizm, liberal bir Amerikan ideolojisi ideolojisinin sentezi ile oluşturulurken, Wilson'un Amerikan değerlerine ilişkin vizyonu muhafazakar ideologların müdahalesi ile oluşturuldu. Amerikan dış politika geleneğini iki şubeye bölünmüş olarak görüyoruz. Elbette, Amerikan dış siyasi kültürünü, Birleşik Devletler hükümdarlarının

²⁰Kocakenar, a.g.e., s. 12-14.

algısal bakışlarıyla açıklayamayız. Amerikan dış politika kültürüyle ilgilenirken, öncelikle Birleşik Devletlerin coğrafi konumunu her şeyden önce düşünmeliyiz. Dış coğrafi ortamın algılanması devletin dış politikasını etkiler ve dış coğrafi çevre bir devletin dış politikasını da etkiler. Birleşik Devletlerin dış politikasında, coğrafya pek çok ülkeden daha baskın bir karaktere sahiptir.

ABD'ye yayılmak için doğal bir alan olduğu gerçeği, coğrafyanın bu ülkenin dış politika kimliğinin oluşumundaki belirleyici etkisidir. Komşu ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş olmayan küçük ülkeler olması, Amerikan kimliğini daha gururlandıran bir gerçektir. Bu gerçek, politik bir felsefe ile birleştirildiğinde ABD'ye farklı bir nitelik kazandırdı. Çünkü devletlerin, egemen bir dış coğrafi bölgenin dış ilişkilere girdiği zaman etkilerinden kaçmaları çok zordur. Hitler Almanya II. İkinci Dünya Savaşı'ndan çekilmemiş olsaydı, Amerikan dış politikası farklı bir şekilde gelişebilirdi. Bu, yöneticilerin dünyanın felsefelerinin yanı sıra Avustralya'nın bir ABD olamayacağını göz ardı etmelerini sağlıyor.²¹

2.3. ABD DIŞ POLİTİKA KÜLTÜRÜ

George Bush iktidara geldiğinde, 1992'de Paul Wolfowitz tarafından alınan Pentagon "Savunma Planlama Rehberi" raporunda Birleşik Devletlerin tek süper güç olarak kalması ve potansiyel süper güçleri kesmesi gerektiğini vurguladı. Bu belgede görüldüğü gibi,

²¹Sümer, a.g.e., s. 12-15.

Amerika Birleşik Devletleri, tarihteki diğer hegemonik güçlerle karşılaştırılmaya gönülsüz olmak istemedi. Çünkü Washington'un gözünde, liderliğin tarihin her aşamasında liderlik edilmesi gerekiyordu, aksi takdirde uluslararası ilişkilerde güç boşluğu ortaya çıkacaktı. Bu koşullar altında hiçbir devlet bu görevi Amerika Birleşik Devletleri'nden daha iyi yapamaz. Gördüğümüz gibi, Amerikan dış politikasının oluşumu süreci sadece tek taraflı değildir. Aynı zamanda süper bir güç olmak yabancı bir siyasi kültüre de sahiptir. Bütün bunların sonucu olarak, kuruluşundan bugüne kadar felsefe kültürel olarak bir Amerikan kültürü yarattığını görüyoruz. Bu inanışta özgürlüğün merkezi olan Birleşik Devletler, asla hata yapmaz. Nitekim Cumhuriyetçi Parti, eski başkanlık adayı Rudolph Guillianı Birleşik Devletler'e inanç taşımadığını iddia ederek bu gerçeği dile getirdi.²²

Bugün, ABD yöneticileri, Amerikan dış politikasına süreklilik ve bütünlük bağlamında bakmak istiyorlar. Bu devamlılık ve bütünlük duygusu, Amerikan dış politikasının bir görev için var olduğunu daha ikna eder. Amerikan karar vericilerinin bu süreklilikle çatışması iyi bir ideolojik silahtır. Bu tarihi süreklilik vurgusu, Amerikan karar vericilere büyük güç verir. Bu, ABD'nin dış politikasını gösterme becerisini güçlendiriyor. Örneğin, George W. Bush, Woodrow Wilson'u farklı bir gelenekten alıntılatabilir. Avrupa'daki güçler gibi AB'nin dış politika geçmişine katılmaya gerek yoktur. Bunun yerine, Amerikan dış siyaseti, dış politikanın belirli bir görevine hizmet etmek için bitirmeyi yapmak için ürüne hakim olmak. Bu misyonerlik anlayışı Amerikan dış politik kültürünün en belirgin özelliklerinden biridir. Birleşik Devletler yöneticileri, dış politikalarını açık bir zihinle yorumlamak ve teşvik

²²Kocakenar, a.g.e., s. 18.

etmek istediler. Geçmişin Amerikan dış siyasi kültüründe yaygın önyargıya göre, ABD dünyayı Nazizmden kurtarmış, komünizmi bozguna uğratmış ve özgür dünyayı iyi bir duruma getirmişti. Henry Kissinger'ın sık sık vurguladığı gibi ABD güç dengesi arayışında koalisyon oluşturmaktan çok daha değerli olan hedefler peşinde gitti.²³

Diğer devletlerin çıkarları söz konusuysa, Amerika dış politik kültürünün Amerika Birleşik Devletleri'nin sorumlulukları üzerine kurulmuş stereotiplerinden biridir. Bu, Amerikan dış politikası üzerinde kalıcı etkiler yarattı. Amerikan dış politikasının liderleri, çoğunlukla II. İkinci Dünya Savaşı gibi Birleşik Devletler tarihinde önemli olaylara atıfta bulunurlar. Bu önemli tarihler Amerikan dış politika kimliğini derinleştiriyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde hakim olan siyasi kültüre göre, ülkenin dış politika tarihiyle bir çözüm bulunmamaktadır.

Amerikan dış politika kültürünün egemen olduğu bir diğer düşünceye göre, Birleşik Devletler bir ısrarcılık halindedir ve diğer güçlerin saldırısına maruz kalmıştır. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği agresif ve yaygın bir partiyi temsil ederken ABD, statükoyu ve uygar değerleri savunan partidir. Geçmişin Amerikan dış siyasi kültürünün yerleşimi konusundaki yabancı siyasal krizi önemli verilerle karşımıza çıkıyor. Çünkü Amerikan dış politikası tarihinde zikredilen zaferler o dönemin başkanlarıyla özdeşleşti. Amerikan kamuoyunun genel olarak dış ilişkilere karşı büyük bir güven duyduğu ve determinizmi büyük ölçüde doğruladığı belirtildi. 1991'deki bir kamuoyu görüşüne göre, Amerikalıların% 75'i ABD'nin bir jandarma olduğuna ve yalnızca% 21'in bu görüşü desteklediğine katılıyor. Öte yandan, Amerikan kamuoyunun dış politika krizlerinde çoğunlukla

²³Kocakenar, a.g.e., s. 19.

cumhurbaşkanının peşinde olduğunu görüyoruz. Bu konudaki kamuoyu araştırmaları bize sağlam kanıtlar sunar: Irak'ın Kuveyt'i istilasından sonra Çöl Fırtınası Operasyonu için destek %80'dir. Başkan George W. Bush'a Kuveyt'in kurtuluşu ile verilen destek %89'du. Panama'da bu oran %74 idi. Saddam Hüseyin'in yeniden açılması operasyonundan önce yapılan bir kamuoyu araştırmasında Amerikalıların %75'i Başkan Bush'un arkasında kaldı. Halkın desteğiyle düşük kaldığı tek kriz, ABD'nin ulusal çıkarları açısından birincil olarak kazanç sağlamayan Kosova operasyonu idi. 1999'da NATO tarafından başlatılan bu operasyon için %52 destek sağlandı. Ülkedeki medya, kriz ve çatışma durumlarında cumhurbaşkanlarının popülaritesinin yükselmesine de katkıda bulunuyor. Nitekim ABD'nin Libya lideri Kaddafi'ye 1986'da yaptığı saldırı, televizyonun ABD'de en çok izlenen akşam saatleriyle aynı zamana denk geldi.²⁴

2.4. ABD DIŞ POLİTİKASINDA GÜÇ UNSURU

ABD'nin dış politika kimliğini anlamaya çalışırken, bu ülkenin "emperyalist" nitelikte çaba göstermekten ziyade, bu ülkenin farklı siyasi kimlik yönlerine sahip olduğuna dikkat etmesi gerekiyor. Bu açıdan ABD, yalnızca gerçek siyasete dayanan bir hegemonik güç olarak görünmek istemiyor. Unutulmamalıdır ki, Bosna'daki savaşı sona erdiren Dayton ırkının arkasındaki kuvvet Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu, Amerika'nın uluslararası arenada vazgeçilmez olduğu izlenimini yarattı. Açıkçası, Birleşik Devletler, uluslararası ilişkilerin Amerika Birleşik Devletleri'nin aktif katılımı bulunmayan dünyada çok daha karmaşık

²⁴Sümer, a.g.e., s. 21.

hale geldiği fikrini yerleştirmeye çalışıyor. Bilindiği gibi, Demokratlar Amerikan dış siyasetinde idealist politikaya öncülük ediyor. Demokratlar, çok taraflılık, demokrasi ve insan hakları ön planda tutarak Amerikan dış politikasının yumuşak gücünü etkilemek için dış politika mücadelesinde bulunuyorlar.

Geriye baktığımızda, Avrupa Birliği mimar Jean Monnet'e Başkanlık Kennedy'den Özgürlük Madalyası verildiğini görüyoruz. Jimmy Carter döneminde demokrasi, bu ülkenin Arjantin, Brezilya ve Güney Kore için yaptığı siyasette önemli oldu. Kosova, Bosna ve Somali operasyonlarını yumuşak güç olarak kullandı.²⁵

Demokrat insan hakları, Birleşik Devletler için tam bir söylem değildir, özellikle de Demokrat Partinin iş dünyasındaki yılları düşünürsek, Demokrasilerin daha barışçıl olduğuna dair bir inanç da var. Bununla birlikte, burada önemli kriter, bu değerlerin hiçbir zaman Birleşik Devletlerin çıkarlarıyla çatışmasına izin verilmeyeceğidir. Fakat Demokratların bu konuda yeterince etkili olmadığını görüyoruz. 1980 sonrası ABD dış politikasına baktığımızda, etkiler Cumhuriyet hükümetleri tarafından izleniyordu. Klasik dış politika oluşumuna neden olabilecek en büyük faktörlerden biri. Devletin devlete yaptığı klasik dış politika, Birleşik Devletler için çok eski bir dış politika metodudur. Küreselleşme döneminde yaratılan dış politikada kamuoyu çok önemli bir yere sahiptir. Liberal demokrasileri kapalı rejimlere yerleştirme girişimi, Amerikan dış politikası için önemli bir hedeftir. Çünkü liberal demokrasiler barışçıl ve ABD'ye kalıcı düşmanlık hayal edemez. ABD, küreselleşme döneminde sahip olduğu fırsatlarla diğer devletlerin havayollarına girmeyi başardı. Bu şekilde, Amerika Birleşik

²⁵Kocakenar, a.g.e., s. 21-22.

Devletleri'nin yabancı devletlerin yaşamlarını derinlemesine değiştiren ve değiştiren eşsiz bir özelliği var. Hiçbir güç, bu türden dış politika tekniğini Amerika Birleşik Devletleri kadar etkin biçimde kullanamaz. Örneğin ABD'de herhangi bir ülkede hâkim olan rejimle uyuşmayan bazı isimler çağırarak, dünya kamuoyuna ABD'nin özgürlüğün anavatanı olduğu yönünde bir mesajdır. Kuşkusuz, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın insan hakları raporlarının yıllık raporu, özellikle de küreselleşme döneminde çok etkili bir silahtır. Özgürlük, adalet, demokrasi ve liberalizm gibi kavramlar Amerikan dış politikası için önemli referanslardır.

ABD dış politikasında yumuşak güç unsurlarını kullanma kabiliyeti, dış politikada büyük bir kaldıraç sağlar. Clinton döneminde kabul edilen 1996 Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde, ABD piyasa ekonomisinin demokrasiyi daha fazla refaha, daha barışçıl ve istikrarlı bir durum ve ABD ile işbirliğini teşvik edeceğini vurgulaması nedeniyle gelişmekte olan demokrasileri serbest pazar ekonomisine dayandırmalıdır.²⁶

Yine 1997'deki Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde, ABD'nin insan haklarını küresel düzeyde korumak ve çok taraflı uluslararası kurumlarla çalışmak için çalışacağı vurgulandı. Clinton döneminde yumuşak güç imgeleri vermek için verilen Bush yönetimi 2002 ve 2006 ulusal strateji belgeleri arasında büyük bir fark bulunmuyor. Bu belgelerde ayrıca, Birleşik Devletlerin demokrasi, insan hakları ve özgürlük konularına ve Afrika'da AIDS'e karşı savaş için özel programların başlatılmasına büyük önem verdiğini belirtmektedir. Küresel canlanmanın artmasının önemini vurgulayarak statükoyu

²⁶Kocakenar, a.g.e., s. 21-23.

uluslararası düzeyde korumanın önemini vurguladı. Yasadışı El Kaide ile mücadelenin bireysellik konusu olduğunun altını çiziliyor. Darfur'da insanlığın sözü belirtilmemiştir. Uygulama farklıysa, Cumhuriyetçiler ABD'nin demokrasiyi ve dünya insan haklarını desteklediğini vurgulamak için geri dönemezler. Gördüğümüz gibi, ABD'nin sahip olduğu bu yumuşak güç unsuru, ona büyük bir dış politika kültürü kurma olanağı verir. Böyle bir güç, gerçeklerin zamanına göre değiştirilip yeniden yazıldığı gerçeğinden kolayca etkilenebilir.

Bu anlayışa göre, Birleşik Devletler, dünyanın başında olduğu zaman yardım çağrılmak üzere bir "Süpermen" dir. Saddam Hüseyin'e, küresel toplum için tehlike oluşturan bir imaj verilme derecesi budur. Bu bağlamda, Birleşik Devletler asla korkulu bir güç olmak istemez. ABD daha saygın bir güç olmak istiyor. Bu, AIDS'e karşı mücadelede önemli miktarda mali destek sağlayan, Kosova'nın önde gelen uluslararası topluluğunda yer alan Somali'ye insani müdahalenin sonucudur. Bir Amerikan siyasi kültürü olarak kendini farklı bir güç olarak tanıtmak istiyor. Çünkü ABD, yalnızca kaba kuvvet kullanan bir güç olduğuna dair izlenimi uyandırır, "Amerikan benzersizliğinin" çekiciliği sona erer.²⁷

²⁷ Sümer, **a.g.e.**, s. 23.

BÖLÜM 3. ABD’NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİNDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

3.1. AMERİKAN DIŞ POLİTİKA ANALİZİ

Amerikan Dış Politikası, makro düzeyde analiz edildiğinde, yaranmasından bu yana süreklilik ve tutarlılık faktörlerini içinde bulunduran stratejilerle devam ettirilmiştir, fakat mikro düzeyde analiz edildiğinde ise tercih edilen Başkan’ın karakterine, partisine ve kabinesindeki etkin isimlere göre hedefe ulaşmak için türlü stratejiler izlenmiştir.

Reagan, Eisenhower, Nixon, Ford, ve Bush gibi Cumhuriyetçi kökenli başkanların zamanında güç kullanımının ön plana çıkmasına karşılık, Kennedy, Clinton, Johnson, Carter gibi Demokrat başkanlarda güç, göreceli olarak daha arka planlara atılmıştır.²⁸

Soğuk Savaşın son dönemlerinden itibaren mikro düzeydeki farklılıklar daha keskin bir hal almaya başlamıştır. Reagan, Baba Bush ve Oğul Bush zamanlarında Amerikan hegemonyasını korumak amacıyla, askeri güç kullanımının ön planda olduğu yayılmacı bir siyaset izlenmesine karşılık, Clinton ve Obama dönemlerinde diplomasi ön plana çıkarılmıştır. Bu dönemlerde de en az geçmiş dönemlerde olduğu kadar askeri güce müracaat edilmiş, çeşitli ülkelere askeri girişimlerde bulunulmuş, fakat uluslararası topluluğu ikna edici yönde yapılandırılan diplomasi yöntemi ile, bu müdahalelere olan tepki azaltılmış ve haklı kılınmıştır.²⁹

²⁸ Behlül Özkan, *Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası*, SAREM Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ocak 2011, s. 54.

²⁹ Engin Akçay, Özdemir Akbal, *ABD Güvenlik Politikasında Söylem Ve Pratik*, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 22, 2013, s.16.

1788'den 1900 yılına kadar, yani Başkan George Washington ile Başkan William McKinsley dönemleri arasında Amerikan Dış Politikası genel olarak müdahaleci olmayan, bunun yanı sıra sürekli olarak izolasyonist bir yol izlemiştir. Bunda küresel konjonktürel yapı ve devletlerin karşılıklı olan münasebetlerinde daha içe dönük bir siyaset takip etmelerinin de büyük etkisi olmuştur. Başkan Theodore Roosevelt ve Başkan Woodrow Wilson ile beraber 20. Yüzyılda Amerikan demokrasisinin ve değerlerinin öncülük ettiği yeni bir etik ve müdahaleci bir dış politika hayat bulmaya başlamıştır. 1975'den Kasım 1989'daki Berlin Duvarı'nın yıkılışına kadar Amerika Birleşik Devletleri yalnızca altı defa dış ülkelere askeri operasyon gerçekleştirirken, ki bunların hiçbirisine 10.000'den fazla asker gönderilmemiştir, 1989'dan 2004'e kadar dokuz büyük askeri operasyon yapılmış ve gönderilen askerlerin sayısı yüz binleri bulmuştur .³⁰

Sovyetler Birliği'nin ve bu ülkenin başını çektiği Varşova Pakti'nin parçalanmasıyla birlikte, 1990'lı yılların başından bu yana, ABD Başkanı George Bush "Yeni Dünya Düzeni" ni, ilk on yılda Birleşik Devletler'in güvenlik politikasını izlemek üzere çağırdığında Soğuk Savaş Bir dönüş yapıldı.

"Ağustos 1990'da Körfez Savaşı'ndan hemen sonra Ağustos 1991'de hazırlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde ABD'nin güven artışı ve karmaşası izlerini görmek mümkündür.Sovyet egemenliğinin doğu Avrupa üzerinden yükselişi Soğuk Savaşın sona erdiği ve en önemli sorunun çözüldüğü anlamına geliyor.“Üç yıl önce hayal bile edemediğimiz yeni bir döneme dahil olduk ve bu yeni dönemde büyük umutlar ve belirsizlikler içeriyor” sözleriyle başlayan yeni stratejide

³⁰ Ayşe Bahar Hurmi, Bush ve Obama karşılaştırması çerçevesinde Amerikan Dış Politika Analizi,**Alternatif Politika**, Cilt 2, Sayı 1, Nisan 2010, S. 2.

Soğuk Savaş sonrası belirsizlik şu şekildeydi: "Yeni dönem için güvenlik stratejilerinin oluşturulması, devam eden olağanüstü eğilimleri analiz etmeyi gerektiriyor."³¹

Bu bağlamda, strateji, Birleşik Devletlerin özgür ve bağımsız bir ülke olarak ana güvenlik hedefinin aşağıdaki konulara öncelik vermesinin vurgulanması dikkat çekici bir husustur:

A) Birleşik Devletlerin ve müttefiklerinin güvenliğini tehdit eden herhangi bir saldırıyı caydırmak; Yeterli ve kontrol edilebilir silahların kontrolü üzerinde anlaşmalar yoluyla istikrarı artırmak, sınırlı balistik füze saldırılarını önlemek için sistemler geliştirin ve gerekli konvansiyonel kapasiteyi zenginleştirmek; Dünyadaki silah harcamalarını sınırlamaya çalışın; Gelişmiş askeri teknolojiler yoluyla nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların düşman ülkelere ve gruplara taşınmasını sağlamak; Küresel liderlik ve sorumlulukların daha fazla paylaşıldığı ABD ve müttefikleri arasında daha dengeli bir ortaklık kurmak; Bölgesel egemenlik talep eden ülkeleri caydırmak, bölgesel askeri dengeleri sağlamak.

B) Ekonomik açıdan bakıldığında: Ulusal güvenlik ve ekonomik gücün ayrılmaz bir parçası olan güçlü, müreffeh ve rekabetçi bir sürdürülebilir ulusal ekonomi yaratmak; Uluslararası pazarı, enerjiyi ve maden kaynaklarını güvence altına almak, okyanuslara ve denize açılmak; Piyasa ilkelerine dayanan, ticaret ve keyfi bozmadan, sabit döviz kurlarıyla, açık ve genişleyen bir uluslararası ekonomiyi teşvik etmek; Ekonomik, ekonomik, sosyal ve politik ilerlemenin yanı sıra destek, ticaret ve tarım politikalarını desteklemek.

C) Politik olarak: Sovyetler Birliği'nde demokratik değişimi teşvik etmek; Demokratik değerler ve bireysel haklara dayalı özgür uluslar

³¹Çağrı Erhan, ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı, **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, s. 10.

dünyasını genişletmek; Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin barış sağlamada ve dünya politik, ekonomik ve sosyal istikrarı sağlamada daha etkili olmasını sağlamak; Avrupa'nın siyasi ve ekonomik entegrasyonunu desteklemek, NATO içerisinde bir Avrupa güvenlik kimliği oluşturulmasını sağlamak; NATO müttefikleri ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı arasındaki işbirliğini teşvik etmek; tüm Avrupa'da istikrar, demokrasi ve güvenlik getirmek; Bölgesel çatışmaların çözümünde diplomatik çözümleri vurgulamak; İnsan hakları, ekonomik ve sosyal ilerlemenin sağlanması için özgür ve demokratik kurumların geliştirilmesine katkıda bulunmak.

D) Diğer alanlar: Birleşik Devletlerin ve Amerikan vatandaşlarının, özellikle de uluslararası terörizmin güvenliğine yönelik yeni tehditleri ortadan kaldırmak; Dış ticaretin azaltılması, kaçakçılıkla mücadele ve iç talebin azaltılması yoluyla yasadışı uyuşturucu ticaretinin önlenmesi; Demokratik kurumlar, terörizm ve yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı tehditlerini ortadan kaldırmak için.³²

1991 stratejisi açıklandıktan beş yıl sonra Başkan Bill Clinton tarafından Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından koşulların daha da netleştiği bir zamanda Ulusal Güvenlik Stratejisi ilan edildi; 1991'de belirlenen hedeflere ulaşıldı ve önemli bir değişiklik olmadı. Güvenlik önceliklerinde. Clinton, Amerika'nın ana hedeflerini "ülkenin her yerinde savaşmak ve ülkeye gönderilmek üzere güvenlik sağlamak, Birleşik Devletlerin ekonomik canlanmasını hızlandırmak ve yurt dışında demokrasiyi teşvik etmek" olarak gördüğü 1996 stratejisinde " ABD'nin "Gerektiği gibi olmaması". 1996 stratejisinde, NATO liderliğindeki eski Doğu Bloku ülkeleri arasında, ABD'nin, Ürdün ile İsrail ve Filistin ile İsrail arasında ulusal güvenliği güçlendirmek için barış sürecine

³²Erhan, a.g.e.,s. 12.

yardımcı olduğu ve çözülmesinde aktif bir rol oynamak üzere 1996 stratejisinde "Barış İçin Ortaklık" İnisiyatifin başlatıldığı, Rusya, Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya ile nükleer silahların kısıtlanması için yakın işbirliği atmosferi oluşturulduğu ve Kuzey Kore'nin nükleer programının durdurulması için yoğun çaba gösterildiği belirtildi. Stratejide ikincil bir hedef olarak belirlenen "ABD'de ve dünyanın her yerinde iyi bir refah" sağlamak için ABD, NAFTA ve GATT Uruguay Turunun tamamlanmasına, Dünya Ticaret Örgütünün kurulmasına öncülük etti (DTÖ / APEC), ticaret ve yatırım engellerinin karşılıklı olarak azaltılması üzerinde anlaşmaya vardı ve Çin, Çin ile ticarete "en çok izlenen ulus" statüsüne alındı. Birleşik Devletler, Güney Afrika'da siyasi değişimi teşvik etmeye, eski Sovyet cumhuriyetleri ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin süreçlerini demokratikleşmeye, Kamboçya'ya destek vermeye ve insan haklarının üstünlüğünü ve hukukun üstünlüğünü her yönüyle teşvik etmeye çabaladı. Dünya. 1996 stratejisinin belki de en çarpıcı özelliği, ABD'nin uluslararası krizlere müdahale etmede "seçici" olacağına vurgu yapılmasıydı.³³

Buna göre, "Bölgesel veya Devlet Merkezli Tehditler" başlığı, bazı ülkelerin hala ABD'nin hayati çıkarlarını tehdit etme niyeti ve kapasitesine sahip olduklarını ve nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar da dahil olmak üzere saldırı kapasitelerini artırmaya çalıştıklarını göstermektedir. "Uluslar Aşırı Tehditler" başörtüsü, terörizm, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, uluslararası organize suç, kontrol edilemeyen göçmen taşımacılığı ve çevreye verilen zarar ABD çıkarlarına zarar verdi. Kitle imha silahlarının yarattığı "tehdit", bu

³³Ergin Güneş, Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin, Rusya örneğinde Asya Politikaları , **e-Journal of New World Sciences Academy** 2011, Volume: 6, Number:2, s. 5-8.

silahların küresel güvenlik için en büyük tehdit olduğunu vurguladı ve ABD ve dünya güvenliğine düşman olan ülkelerin bu silahlara sahip olmalarının kabul edilemez olduğunu vurguladı. 1997 stratejisinde, herhangi bir ülkenin yukarıda sözü edilen tehditlerle tek başına mücadele etmesi mümkün olmadığı ve ABD'nin dünyanın önde gelen ülkeleri ile işbirliği içinde bu ülkelerle işbirliği yapmak istediği belirtildi. 1997 stratejisinin bir diğer yönü, ABD'nin "uluslararası çevrenin şekillenmesi" yolundaki yöntemleriydi. Bu bağlamda Birleşik Devletler, tehditler karşısında diplomatik yöntemlerle ilk savunma hattı oluşturmayı düşünüyordu.³⁴

İkinci yöntem, ulusal ve bölgesel istikrarsızlıkların ABD çıkarlarına zarar vermesini önlemek için gerekli olan yerlere Amerikan yardımı sağlamaktır. Silahların kontrolü ve silahsızlanma, yukarıdaki yöntemleri izleyerek, ABD'nin kârlarını güvence altına almak için askeri güce son en etkili yol olarak vurgulanmıştır. 1998'de "Yeni Yüzyılda Milli Güvenlik Stratejisi" olarak tanımlanan "Birleşik Devletlerin Çıkarları" kavramı, üç temel kategoride tanımlandı: Birinci kategoride "Yaşamsal Çıkarlar", ABD'nin güvenliği ve sürekliliği için doğrudan tehditler Birleşik Devletlerin veya müttefiklerinin bütünlüğüne, vatandaşlarının güvenliğine, ekonomik çıkarlarına ve gerekirse tek başına güç kullanımı da dahil olmak üzere kritik değere sahip alt yapı unsurlarına tehditler. "Kategori içinde ABD'yi doğrudan tehdit etmeyen ancak ülkenin ve dünyanın mevcut yapısını tehdit eden davalar, Haiti'deki" demokrasinin restorasyonu "ve Bosna'daki NATO operasyonları için ABD müdahalesi, Bu tür tehditler verilerdir.

³⁴Güneş,a.g.e., s. 10.

Eylemlerin örnekleri veridir. Üçüncü kategori olan "İnsani Yardım ve Diğer Çıkarlar" da devredilmiştir ve bazı durumlarda ABD'nin yalnızca ulusal değerlere ihtiyaç duyduğu için hareket edebileceği belirtilmiştir: Doğal ve Afet ve insan hakları ihlalleri ile demokratikleşmenin, silahlı kuvvetlerin sivil kontrolünün ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ile Amerika Birleşik Devletleri bağımsız veya ortak olarak diğer ülkelerle birlikte hareket edebilir.³⁵

1998 stratejisinde, bir önceki stratejiye ek olarak, Birleşik Devletlerin üstünlük, diplomatik, teknolojik ya da ticari sırlarını yakalamayı amaçlayan casusluk faaliyetleri, “kendi halkının içselleştirilmesini” önlemeyi amaçlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, çıkarların çıkarları için bir tehdit olarak addedildi 1999'da Clinton yönetiminin “Yeni Yüzyılda Milli Güvenlik Stratejisi”, stratejiyi “küreselleşme” üzerine neredeyse tüm strateji temelinde “Küreselleşme” sürecinin önemini vurguluyor. Bu küreselleşme mantığı, ABD yönetiminin konseptinin tanımından anlaşıldı. ABD'ye göre “küreselleşme, ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasal bütünleşmeyi hızlandıran bir süreçtir; Her bir kesimden insanlar birbirlerine yakınsak, fikirlerini, mallarını ve bilgisini paylaşırlar.” Bu genel tanımdan sonra gelen kelimeler ABD'nin küreselleşmenin ne anlama geldiğini anladığını gösterdi: “Dünyadaki insan sayısının artması, demokratik yönetim, serbest piyasa ekonomisi, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü, ülkeler arasında barış, refah ve işbirliği sağlamak için yeni fırsatlar yaratıyor ve birçoğu Bugün eski düşmanlarımızın ortak hedefleri için bizimle işbirliği içerisindedir.”³⁶

³⁵Erhan, a.g.e.,s. 15.

³⁶Güneş, a.g.e., s. 12-14

W. Bush tarafından yayınlanan Eylül 2002 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde, Amerika'nın barışın korunması için büyük güçlerle işbirliği yapacağı ve özgürlüğe öncelik veren adil bir barış için çalıştığını belirtti. 1 Temmuz 2002'de ABD Başkanı W.Bush, önleyici erken askeri stratejisini ilan ederek ABD'ye yönelik tehditleri ortadan kaldırmayı amaçladı ve bu strateji ABD dış politikasında açıkça vurgulanmıştı.

Eylül 2002 tarihli başkanlık bildirisinde, ABD ulusal güvenlik stratejisinin, Amerika'nın değerlerinin ulusal çıkarlarının bütünlüğünü yansıtan ayrıcalıklı bir Amerikan enternasyonalizmine dayandığı belirtildi. Raporda, Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihsel sorumluluğunun bir saldırı tepkisi olduğunu ve dünyanın kötülüğe düştüğünü belirtti. Raporda ayrıca, Birleşik Devletler ordusunun Amerikan çıkarlarına götürebilecek tehditleri savunmak zorunda kaldığı belirtildi. Dünyanın çeşitli yerlerinde Amerikan birliklerinin varlığı, ABD'nin müttefikleri ve dostları için sorumluluğunun en önemli sembolüdür. Raporda, ABD hükümetinin Amerikan çıkarlarını korumak için Amerikan askeri gücüne güvenmeye devam ederken ABD hükümetinin diğer ülkelerle diplomatik ilişkilere öncelik vermesi gerektiğini belirtti. Dışişleri Bakanı Colin Powel, Şubat 2002'de Irak'a saldırı başlatmadan önce şunları söyledi: "Ambargo ve ambargo baskısı rejim değişikliği stratejimizin bir parçasıdır." Bu açıklama BM Sözleşmesinin 2. maddesine aykırı olmasına rağmen. W. Bush'un en yakın müttefiki olan İngiliz Başbakanı Tony Blair de benzer argümanlar kullanıyor ve büyük güçlerin yabancı güçlerinin hedeflerine nasıl ulaşabildiklerini göstermede önemlidir. Blair, 13 Kasım 2000'de Londra'da yaptığı bir konuşmada "Bir ulusun dış politikasının çıkarlarını

arttırmak ve inançlarını yaymak için güç, kuvvet ve nüfuz olmalıdır." Bu hedef asla değişmiyor ancak izlenen içerik değişmiyor. "

Beyaz Saray'daki ABD askeri gazileri konulu bir konuşmada W. Bush, "Irak halkını Saddam'a köleliğe terk edemeyiz" dedi. Daha sonraki bir konuşmada, "Bu savaş, bir işgal değil kurtuluş savaşı, biz Irak halkının dostlarıyız" dedi.³⁷

8 yıllık oğul Bush döneminin ön saflarında yeni Muhafazakârların öncülüğünde askeri gücü kullanan köklü taktikler ve stratejik değişiklikler Amerikan imajını küresel ölçekte ciddi şekilde tahrip ediyor. Bu nedenle, Obama gibi orta derecede konuşan ve kozmopolit bir geçmişe sahip bir liderin, yeni dönemde daha barışçı bir politika izleyerek dış politikada bir değişiklik yapması bekleniyordu. Ancak, seçim söylemi "değiştirilen" Başkan Obama'nın dış politika ve halkla ilişkilerde daha etkili bir şekilde kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.³⁸

Başkan Obama, Robert Gates'in Savunma Sekreteri olarak görev yapmaya devam edeceğini ve Hillary Clinton'ın Dışişleri Bakanı ve emekli general James Jones'u Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak atayacağını açıkladı. Yeni muhafazakarlarla birlikte bu hükumete olumlu tepkiler verdi ve büyük bir değişimin olmaz hale geldi. Obama'nın danışmanlarının çoğu Clinton döneminde görev yapıyordu ve Wilson merkezli "liberal müdahalecilik okulu" üyesidir. Üstelik Balkanlar, Sudan ve Irak'taki Birleşmiş Milletlerin kendi amaçları doğrultusunda nasıl ustaca kullanıldığını biliyorlar.

³⁷Gürses, a.g.e., s. 12.

³⁸Akçay, Akbal, a.g.e., s.18.

Oğul Bush dönemindeki gibi Obama yönetiminde de Savunma Bakanlığı görevini yapan Robert Gates, Birleşik Devletlerin yalnızca "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi" uyarınca Irak'tan çekilebileceğini söyledi. Ancak Obama, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde "Irak'taki savaşı değil, bizi savaşa sokan zihniyetin sonlandırılmasını istiyorum" dedi. Amerikan yönetimindeki bu önemli figürlerin dış politika söylemlerini göz önüne aldığımızda, Obama'nın seçimlerde rakib McCain'in 2013 vizyonuna çok benzediğini görebiliriz: Irak'ın Amerikan çıkarlarının, Darfur müdahalesinin gözünden çekilmesi, Orta Doğu/ İran politikasında zorlu duruş, Afganistan'da askeri ilerleme. Bütün bunlar aslında McCain ve Obama'nın dış politikalarının ana hatlarının aslında benzer olduğunu göstermektedir. Seçilmiş kişilerin yarattığı kabinin arka planı, Clinton döneminin etkili iletişim tekniklerinin tekrar kullanılmasına yönelik ipuçları verirken Son Bush politikalarının da son derece benzer şekilde devam etmesine yol açıyor.³⁹

Bush döneminde İran'ın komşuları Irak ve Afganistan tarafından işgal edildi. Dahası, İran'ın ABD Başkanı'nın "üçlemesi", Irak'tan sonraki hedef ülke olarak sayıldı. İsrail ve ABD'nin her an İran'a gideceği haberi Batı'da her geçen gün yerini almıştır. Bu koşullar altında İran seçkinleri ve halkı dış tehditlerini bir taraftan terk etmek mümkün değildir. Obama, içinde bulunduğu tüm sert tepkilere rağmen Amerika'nın İran politikasını Bush döneminin tersine çevirdi ve İran'a yönelik diyalog politikasını izleyeceğini söyledi. Bu diyalog, gündemde olduğu kadar isteksiz olmasına rağmen da devam etti. Bununla birlikte, İsrail lobisi ABD Kongresi'nde İran'la uranyum zenginleştirme politikaları üzerinde anlaşma sağlanamaması nedeniyle tek taraflı ve

³⁹Kocakenar, a.g.e.,s. 11.

üçüncü ülke şirketlerine katılmak için zorlayıcı önlemler almak zorunda kalıyor. İran'la diyalog arayışı içinde olmasına rağmen, ABD'nin rolünü İran'ın geçmişinin kirli çalışmasında da itiraf etti. Hamaney ve Ahmedinejad sert ifadelerine devam ettiği taktirde, Obama zeytin şubelerini İran'a kadar genişletmeye devam ediyordu. Obama'nın Ankara, İstanbul ve Kahire, İran hakkındaki sıcak mesajlarla ilgili olarak Müslüman dünyasıyla konuştuğu için çok olumlu bir etkisi oldu. Bu nedenle, İran kamuoyunda Obama'nın en azından yakın gelecekte İran'ın herhangi bir Amerikan saldırısı yaşamaması halinde yeni bir Irak macerası istemeyeceği açıktır.⁴⁰

Sonuç olarak Obama, seçim kampanyaları boyunca Arap ve Müslüman dünyalarını diplomasi yoluyla uzlaştırmaya adaydı. McCain, İran hakkında sert bir söylem içerisine girdiğinde, Obama İsrail'i savunacağına söz verdi; ancak Bush yönetimi, Tahran'ın politikasına değinmedi. Obama, İran'ın terörizmi desteklediğini ve kaçak nükleer silahların farkında olduğunu savunuyor ancak Irak'ın Ortadoğu'da aşırılıkların ortaya çıkmasına neden olan İran'a karşı geliştirilebilecek bir strateji yerine işgal edildiğini savunuyor. Ancak Bush döneminde durumunu daha da güçlendiren İran'ın da nükleer faaliyetlerini artırdığını ve İsrail için daha tehlikeli hale geldiğini vurguladı ve bu gerçeklere karşı İran'a karşı farklı bir politika izlenmesi gerektiğini savunuyor. Son ekonomik krizden sonra Birleşik Devletler veya İsrail'in İran'a karşı başlatacağı herhangi bir savaşın ihtimali çok zayıf görünüyor. Obama, İran liderleriyle Amerikan çıkarları söz konusu olduğunda koşulsuz bir diyalog olacağını söylüyor.

⁴⁰Akçay, Akbal, a.g.e., s.18.

İran'la yakınlaşma, Irak ve Afganistan'ın istikrarı, El-Kaide ve İran'ın petrol ve doğal gaz sömürüye karşı mücadelesi gibi konularda Birleşik Devletlerin çıkarlarını en üst düzeye çıkarabilir. Bununla birlikte, Birleşik Devletler; İran yolu değişmezse, yukarıda belirtildiği gibi, Avrupa, Japonya ve Körfez ülkeleriyle birlikte İran'a ekonomik ve petrol ihracı için izolasyon politikalarının uygulanabileceğini söyleyerek, bunun altına sızmamayı ihmal etmeyecektir. Daha kesin bir ifadeyle, Obama'nın diplomasinin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in güvenliği üzerine kurulu politikası, tereddütsüz bir şekilde askeri seçeneği kullanacağı kaçınılmaz bir gerçek olarak akla geliyor.⁴¹

3.2. ABD'NİN ORTA ASYA POLİTİKASI

Orta Asya bölgesi, 20. yüzyılın ortalarında Amerikan dış politikası açısından büyük önem taşıyan bir bölge olarak görülmemiştir. SSCB'nin parçalanmasından sonra bölge, başlangıçta Washington'da Ortadoğu gibi hayati çıkarları olan stratejik bir bölge olarak görülmedi. 11 Eylül saldırılarından önce bölge, 1990'ların ortasında, özellikle Hazar havzasındaki petrol ve gaz rezervlerinin yeniden keşfedilmesi nedeniyle Amerikanın dikkatini çekti. Bununla birlikte, 11 Eylül saldırılarına kadar ABD'nin Orta Asya ile olan ilişkisinin bugüne oranla "sınırlı" bir seviyede kaldığı söylenebilir. Bu kısıtlı angajman, güvenlikte, özellikle ekonomik boyutlarda ortaya çıkmıştı.

1990'lı yılların ilk yarısında Hazar havzası petrolü ve doğalgaz kaynakları uluslararası pazara açıldı ve bu arada Amerikalı şirketler aynı bölgede yerleşti. Örneğin, ABD Enerji Bakanlığı'na göre, Kazakistan 9

⁴¹Hurmi, a.g.e., s. 5.

ila 29 milyar varil kanıtlanmış petrol ile Hazar havzasında en fazla kanıtlanmış petrol rezervine sahip ülke ve Kazakistan 1993'te Chevron-Texaco ile sözleşme imzaladı Tengiz yağı Alanı, Kazak rezervlerinin yarısından fazlası ile bulunduğu bir konsorsiyum tarafından işletilmektedir. Chevron-Texaco kaynağı ise, Kazakistan'ın 2.4 milyar varillik Karaçaganak rezervine sahip olduğu konsorsiyumda bulunuyor. Buna ek olarak, Kazakistan'ın Hazar petrol ve doğalgaz faaliyetleri, bir Mobil Konsorsiyum tarafından yürütülüyor. Bir başka örnek de, Türkmenistan için verilebilir. 101 ton doğalgaz rezervine sahip Türkmenistan, 1995 yılında Türkmen doğalgazını Unocal'a satma ve taşıma hakkı konusunda anlaşma yaptı.⁴²

ABD'nin Clinton döneminde Orta Asya'ya yönelik politikasının aslında iki farklı düşünce tarafından şekillendirildiği ileri sürülüyor. Birinci grupta, eski imparatorluk politikalarına dönmeden Rusya Federasyonu, liberal bir ekonomik model ve demokratik kurumsal yapıya sahip bir sisteme dönüştü ve "Rusya Birincisi" anlayışıyla slogan yapmak fikrindeydi. Bu düşüncenin temeline göre, Rusya artık eskisi gibi küresel bir aktör değil. Bölgesel bir aktör olarak, Amerikan çıkarlarına aykırı değildi. Bu grubun aksine, 1996 yılı sonunda Dışişleri Bakanı Madeline Albright'mış ve hala Rusya Federasyonu politikalarına kuşkuyla bakan bir grup daha vardı.⁴³

Bu grup, Rusya Federasyonu'nun eski Sovyet geçmişini vurguladı ve bu jeopolitik bağlamda politikaları değerlendirdi ve bu nedenle Rusya Federasyonu'nun Orta Asya'da ortaya çıkan güç boşluğunu SSCB'nin parçalanmasıyla doldurmasını önledi. Bu bağlamda Rusya'nın Orta Doğu

⁴²Mahir Nakip, Savaş Kafkasyalı, **Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya**, Ankara, 2012, s.247.

⁴³M. Akif Kireççi, **Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarının 20. Yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları**, Ankara, 2011, s. 29.

devletlerinin egemenlik ve ekonomilerini güçlendirerek bölgeye nüfuz etmesi ve bölgede egemen hale gelmesi önlenmişti.⁴⁴

Bununla birlikte, ABD'nin 11 Eylül saldırılarına kadar Orta Asya politikasını küresel düzeyde jeostratejik ve jeopolitik faktörlerle doğrudan bağlantılı olmadığı öne sürülüyor. Bu bağlamda, ABD'nin Büyükelçisi Stephen Sestanovich, 1999'da Washington'un "Orta Asya'ya yönelik demokratikleşme, piyasa odaklı reformlar", kitle imha silahları ve kitle imha silahlarının Batı siyasi ve askeri kurumlara yayılması, güvenlik politikaları Terörizmi ve uyuşturucu kaçakçılığını önlemek için Kalkınma konusunda konuştu ve bölgedeki ülkelerin egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunmasının Washington için önem taşıdığını söyledi.⁴⁵

Clinton yönetiminin eski Sovyet Cumhuriyetlerine yönelik politikasının çerçeveleri Dışişleri Bakan Yardımcısı Strobe Talbott ise SSCB'nin dağılmasından sonra Washington'un Orta Asya politikasını tamamladı. O, 1997'deki açıklamasında, Orta Asya'da hayati nitelikte stratejik çıkarları olmadığına yönelik ifadelerde bulunmuştu:

"Hedefimiz Orta Asyadaki eski Büyük Oyunun sonuçlarından kaçınmak ve bunu aktif olarak önlemek için petrol jeopolitiğini düşünüp uygularken 19. yüzyılın değil; 21. Yüzyılın koşullarını düşünmekteyiz. Büyük Oyun sıfır toplamı nitelikteydi. Bizim gerçekleşmesini istediğimiz şey tamtersi: Orta Asya'daki bütün oyuncuların kazandığını görmek ... "⁴⁶

Buradan hareketle Ulusal Stratejik Çalışmalar Enstitüsü'nden Eugene Rumer, ABD'nin Orta Asya'ya yönelik sıfır toplam olarak bir

⁴⁴Ferhat Pirinççi, Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Orta Asya politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler, **Ankara Üniversitesi SBF dergisi**, s. 7.

⁴⁵Ainur Nogayeva, ABD, Rusya ve Çin'in Nüfuz Mücadelesinde Orta Asya: Araçlar ve Süreçler, **Bilgi dergisi**, 2012, sayı 62, s. 22.

⁴⁶Hurmi, **a.g.e.**, s. 8.

mücadelenin tarafı olmak istemediğimizi belirtirken, başka güçlerin bölgelerine nüfuz etmelerinde arzu etmediğini ve Orta Asya'nın - deyim yerindeyse- hiç bir gücün nüfuzunda bulunmayan bir bölge olmasını istersiniz. Aslında Clinton döneminde ABD'nin politikası gelmişken her iki yaklaşımı da içeren açılımlarda yer söylenebilir. Zira, bazı alanlarda bazıları sadece bir dereceye kadar faaliyetleri göz yumulmuş ancak Orta Asya ülkelerinde çeşitli alanlarda yardımlar ve yatırımlar yaparak Rusya'nın bölgeyi tamamen kontrol altına alması da engellenmeye çalışılmıştı. Bu bağlamda, 1999 Temmuz'da Amerikan Kongresi tarafından çıkarılan İpek Yolu Strateji Yasası aslında ABD'nin 1990'lı yıllarında Orta Asya'ya yönelik politikasının ana hatlarını ortaya koymaktaydı. Yasaya göre ABD'nin Güney Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelik politika aşağıdaki gibi şekillenecekti:...

- bağımsızlığın, egemenliğin, demokratik yönetime ve insan haklarına saygının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi;
- Irkçılık ve anti-Semitizm ile hoşgörü, çoğulculuk ve anlayışın geliştirilmesi;
- Bölgesel sorunların çözümünde aktif olarak yardımcı olunması ve Sınır ticaretinin kolaylaştırılması;
- Dost ilişkilerin geliştirilmesi ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi;
- Piyasa temelli ilke ve uygulamaları geliştirmeye yardımcı olmak;
- Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri ile istikrarlı, demokratik ve piyasa odaklı ülkeler arasındaki güçlü uluslararası ilişkilerin kurulması için Doğu-Batı ekseninde ticaret, iletişim, ulaşım, eğitim ve sağlık için gerekli altyapının geliştirilmesi için Avrupa-Atlantik Topluluğu;
- Bölgedeki Amerikan ticari çıkarlarını ve yatırımları desteklemek.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, stratejik vizyonun şekillendirilmesi yönünde çeşitli tartışmalar ve öneriler var. Bu tartışmaların benzeri

ancak çeşitli yönleriyle değişen dört benzer yaklaşım üzerinde yoğunlaştığına dikkat edilmelidir. Alternatif politikalar genellikle "yeni izolasyon, seçici katılım, kooperatif güvenlik politikası ve üstünlük politikası" olarak ifade edilir. Bununla birlikte, öncelik / üstünlük politikası 2000'li yıllarda diğer alternatifler arasında ön plana çıktı.⁴⁷

Üstünlük politikası hem barışı hem de iktidarı Birleşik Devletler için dış politika alternatifi olarak vurgulayan bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte, bu yaklaşımı "temel devlet" olarak gören bu yaklaşımın "barış sağlamak için diğer devletlerden üstün bir Amerikan gücü" ilkesini göz önüne alması nedeniyle, bu yaklaşımın daha da vurgulanması kolaylıkla söylenebilir. Eşitler arasında ABD ilk değil; Birleşik Devletlerin siyasi, ekonomik ve askeri gerekçelerle ilgili mutlak amacı mutlaka mutlak anlamda olmalı ve kendisi ve müttefikleri için barış sağlanması gerektiğini vurgulayan bu yaklaşımda mutlak olmalıdır.⁴⁸

John Mearsheimer Soğuk Savaşın başlangıcından günümüze kadar, Amerikan dış politikasının temel amacı "geleneksel olarak" batı yarımkürede hakimdi; aynı zamanda başka bir gücün Avrupa'ya ya da Kuzeydoğu Asya'ya egemenliğini engellemek oldu. Dolayısıyla Birleşik Devletler için en büyük tehdit, bölgeyi politik, ekonomik veya askeri alanda zorlayan bir kuvvetin Washington'da ortaya çıkmasıdır. Bu noktada, Zbigniew Brzezinski, "ABD'nin genişlik ve nitelikleri açısından küresel üstünlüğünün benzersiz olduğunu" ifade ederek, bu hakimiyeti sürdürmek için Avrasya bölgesine dikkat çekti. Yeni dönemde ABD ile Avrasya'yı "en önemli jeopolitik ödül" olarak gören Brzezinski, bu küresel egemenliğin devam etmesinin doğrudan ABD'nin Avrasya üzerindeki baskınlığına bağlı olduğunu belirtti. John Ikenberry, Soğuk

⁴⁷Nakip, Kafkasyalı, **a.g.e.**,s. 249.

⁴⁸Nogayeva, **a.g.e.**, s. 15.

Savaş sonrası koşulların ABD'ye fiili dünyayı yönetme gücünü sağladığını da belirtti; Ancak bunun sürekli olup olmayacağını bilmiyor.

Ikenberry'ye göre, eğer ABD küresel üstünlüğü korumak istiyorsa, bu üstün konumu tarihi bir perspektifle değerlendirmelidir; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan uluslararası organizasyonlar, daha belirgin ve kapsayıcı hale gelen, yenilenen ve ekonomik ve güvenlik hedeflerine ulaşmak için yeni ve çok taraflı ortak karar mekanizmaları geliştirmelidir.

Joseph S. Nye, Amerika'nın yeni çağdaki üstün konumunun bir "küresel kamu çıkar stratejisi" izleyerek takip edileceğini savunuyor

- Anahtar bölgelerde güç dengesinin korunması
- Açık bir uluslararası ekonomiye destek vermek
- Uluslararası hakları (denizlerden serbest geçiş hakkı ve s.) muhafaza etmek
- Uluslararası kuralların ve kurumların korunması
- Ekonomik kalkınmaya yardım etmek
- Koalisyon çağrısına taraf olan ve uyuşmazlıklarda aracılık etmek⁴⁹

Buna ek olarak, Soğuk Savaş dönemi gibi yüksek savunma harcamaları ile ABD'nin sürekli desteklenmesi ve yeni askeri / teknolojik modernizasyonlar gibi iç dinamikler, Amerikan hegemonyasının devamı için de hayati önem taşıyor.

Nitekim, George W. Bush'un referandumunun başlangıcından sonra, yeni muhafazakar ekip, ABD'nin küresel politikasını belirlemek ve uygulamak için stratejik pozisyonlara, özellikle de dış politika ve güvenlik politikalarına getirildi. Bush'un Pentagon ve Milli Güvenlik Kurulu yanı sıra güvenlik ve dış politika fasılları, 1997'de muhafazakar

⁴⁹Çağrı Erhan, ABD'nin Orta Asya Politikası ve 11 Eylül Sonrası Yeni Açılımları, 'Sradigma.com' Aylık Strateji ve e-analiz dergisi, Ekim 2003, Sayı 9, s. 7.

işadamları, stratejistler, akademisyenler ve Clinton yönetiminin politikalarını eleştiren muhtelif düşünce başkanları tarafından kuruldu, Yeni Amerikan Yüzyılının Projesi Haziran 1997'de ana hedef ve ilkelerinin şunlar olduğunu belirtti:

" küresel sorumlulukların gerçekleştirilmesi, Amerikan müttefikleriyle olan bağların güçlendirilmesi, Amerikan çıkar ve değerleri için düşman olan meydan okumaya meydan okuyan, uluslararası olarak ekonomik ve siyasi özgürlüklerin geliştirilmesi ve Amerika'nın güvenliği ile tutarlı bir uluslararası düzen oluşturulması için savunma harcamasında önemli bir artış , Refah ve ilkeler ve Amerika'nın korunma sorumluluğunun kabul edilmesi. "⁵⁰

Sonuç olarak, Bush yönetiminin başa geçmesini takiben şekillenmeye başlayan güvenlik temelli politikalar 11 Eylül saldırılarıyla farklı bir boyuta geldi. Saldırılarından hemen önce, Bush'un Kongre ve Amerikalılar konusundaki konuşması, yeni çağın nasıl şekilleneceğini gösterdi. Bush, Washington'un yeni politikalara koşulsuz destek beklediğini, "Her ülke kendi seşimini yapmalı ya da bizimle, ya da terörist olmalı" dedi. Ve bunu desteklemeyenler ABD'ye karşı olurlardı. Bu bağlamda, uluslararası terörizm ABD'nin yeni önceliği olarak ilan edildi. Ancak burada, ABD'nin küresel hedefleri ve 2000 yıllarına ilişkin önceliklerine ilişkin gerekçeler aslında 11 Eylül'den önce ortaya çıkmaya başladı. Bir kez daha, 11 Eylül saldırılarının, bu hedefler ve öncelikler doğrultusunda politikaların uygulanması için eşsiz bir ortam yarattığını vurgulamalıyız. Birleşik Devletlerin küresel hedefleri ve öncelikleri (uluslararası terörizm, serbest ticaret, kitle imha silahları, demokrasi, insan hakları, vb.) İfade edildiği sürece, Amerika'nın küresel üstünlüğünü her anlamda korumak, Ve bu hegemonya pozisyonunu

⁵⁰Pirinççi, a.g.e., s. 12.

tehdit eden güçleri bertaraf etmek ya da çevrelemek "Orta Asya açısından, ekonomik çıkarlar ve Rusya ve Çin kaynaklı endişeler göz önünde bulundurulduğunda, bölge artık 11 Eylül'den sonra ABD'nin tek ticari menfaati değil: Hayati bir alan Stratejik ve güvenlik çıkarlarıdır”⁵¹

3.3. ABD’NİN KAFKASYA POLİTİKASI

Azerbaycan'ın ünlü tarihçilerinden Ziya Bünyadov, SSCB'nin dağılma arifesinde Kafkasya'nın jeopolitiği üzerine şunları söyledi: "Türkiye'nin jeopolitik öneminden söz etmeye gerek yok fakat en önemli jeostratejik bölge Güney Kafkasya'dır, küçük bu arazide (450.000 km2) büyük bir mücadele veriliyor, yakın tarihte en fazla kanın döküldüğü bölgedir burası ve Kafkasyalılar dünyanın en acı çeken halkı. "

Türk dış politikasının tanınmış bir uzmanı ve yazarı olan Gündüz Aktan, Kafkasya'nın Sovyet sonrası kaosta tarihinin en istikrarsız dönemini yaşadığını ve ABD ve AB'nin müdahalesinin yanı sıra Rusya, İran ve Türkiye; Bölgenin jeostratejik önemi ve birçok tehlikeli olayın bu bölgede yaşandığını ifade ediyordu.

Avrasya tarihinin geçiş coğrafyası olarak büyük önemini getiren Kafkasya coğrafyası, Avrasya'daki Çar Çarlığının 300 yıllık ilerlemesi sırasında 19. yüzyılda Rus Emirleri tarafından işgal edilen bir topraklardır. Çarlıkların çökmesi sırasında Kafkas halkları kısa sürede bağımsızlıklarını kazandılar ve Kızıl Ordu olarak geri dönen Rus kuvvetler Kafkasya'nın jeopolitik önemini Kızılay'ın Türkiye ve İran'a

⁵¹Kireççi, a.g.e., s. 25.

saldırmak için kullandıkları ormanın coğrafyasına indirdi. Kafkas halklarının bağımsızlığını 1990'a kadar sürdürmek.⁵²

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Kafkasya, dünya jeopolitiği için güçlü bir dönüş yaptı ve dünya siyasetinde önemli bir faktör haline geldi. Türkiye ve İran özellikle Güney Kafkasya'da etkili olmak için mücadele ederken, Rusya da 1990'lı yıllarda Kuzey Kafkasya'da kalmak için savaştı. 2000'li yıllarda Kuzey Kafkasya'daki konumunu güçlendiren Moskova'nın yine Güney Kafkasya'ya inmek için mücadele ettiği gözlemlendi.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki ilk yıllarda, bu coğrafya ABD dış politika öncelikleri arasında değildi. ABD, bölgedeki çıkarlarını, bölgedeki enerji kaynakları üzerine odaklanarak tanımladı. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren bu değişim ve bölgenin ABD çıkarlarının belirlenmesinde jeopolitik faktörler ortaya çıkmaya başladı. ABD politikasındaki değişiklik, Azerbaycan ve Gürcistan ve Gürcistan'ın Rusya etkisinden uzaklaşma isteği ve Batı politikalarını sürdürme arzusuyla yakınlaşma, 1990'ların ikinci yarısında ilişkilerin yoğunluğunu ve yakınlığını artırdı.⁵³

Bu süreçte, birkaç dönüm noktasına tanık oluyoruz. 11 Eylül ve sonrasında gerçekleştirilen Afganistan operasyonu bunlardan biridir. Bu dönemde sınırlı sayıda Amerikan askeri Gürcistan'a gönderildi. Sonra

⁵² Orhan Gafarlı, **ABD-Rusya İlişkilerinde Yenilenme Süreci ve Kafkasya Faktörü**, 2011, https://www.academia.edu/1266297/ABD-Rusya_%C4%B0li%C5%9Fkilerinde_Yenilenme_S%C3%BCreci_ve_Kafkasya_Fakt%C3%B6r%C3%BC(15.05.2017).

⁵³ Orhan Gafarlı, **ABD-Rusya İlişkilerinde Yenilenme Süreci ve Kafkasya Faktörü**, 2011, https://www.academia.edu/1266297/ABD-Rusya_%C4%B0li%C5%9Fkilerinde_Yenilenme_S%C3%BCreci_ve_Kafkasya_Fakt%C3%B6r%C3%BC(15.05.2017).

Gürcistan ve Azerbaycan'la olan askeri ilişkiler yükselmeye başladı. Bu konuda yapılan tartışmalar Kafkasya'da askeri üs kurmaya çalışan ABD üzerinde yoğunlaşıyor.

Rusya'nın Ağustos 2008'deki Gürcistan ile olan savaşı, ABD'nin Kafkasya politikasını ciddi şekilde zayıflatmış ve Moskova'nın konumunu 1991'den bu yana hiç olmadığı kadar güçlendirmiştir. Fakat Kafkasya'da mücadele hala bitmemiştir. Ve sonuç uzun süre netlik kazanacak gibi görünmüyor. Bununla birlikte, Moskova'ya suikast sonrasında Türkmenbaşı'nın öldürülmesinden sonra, Ukrayna'da Moskova yanlısı bir hükümetin demokratik seçimlerle iktidara gelmesi ve sonunda Nisan 2010'da Kırgızistan'da bir Rus yanlısı yönetim oluşturulması, Azerbaycan'ın Azerbaycan'ı takip ettiği yanlış Ermeni politikası Moskova'yı kolaylaştırıyor.⁵⁴

ABD Kafkasya Politikaları girilecek olursa Brzezinski, SSCB'nin dağılmasından sonra ABD'nin Kafkasya'ya yönelik üç tur politika düzenlemesi gerektiğini söyledi. Bu üç terim şunlardır:

- a) 1991-1995 dönemi: Bu döneme ait ana özellik, ABD'nin Kafkasya'ya yönelik Moskova odaklı bir politika üretmesi.
- b) 1995-2001 dönemi: Refah ve gelişme, Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni bağımsız cumhuriyetlerinin tanımı ile başlar.
- c) 2001 sonrası dönem: ABD daha aktif politikalar izlemeye başladı.

⁵⁴Elnur Hasan Mikail, **ABD'nin Kafkasya Politikası**,
http://www.turansam.org/dr._elnur_hasan_mikail_politika_der_gisi_say_24.pdf (17.05.2017).

İlk dönemde, ABD "Rusya'nın Birinci" politikasını uyguladı. Bu politikaya göre; Moskova aracılığıyla Kafkasya ile bir ilişki kurulması tercih edildi. Bunun en önemli nedeni, Rusya Federasyonu'nun uluslararası sisteme entegrasyonu ve böylece güvenlidir. Bu bağlamda, 1993 yılında Rusya Federasyonu tarafından kabul edilen "yakın doktrin" Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edildi; Rusya ve ABD'nin Kafkasya politikası paralellik gösteriyordu.

1993 yılından bu yana, Nisan 2004'te kaldırılmak üzere, ilginç bir ambargo başlatıldı. ABD Kongresinin, 907 sayılı ambargo kararı ile, Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ'daki Ermenilere uyguladığı ablukanın etkisi ile alındı. ABD'deki Ermeni lobisinin kazanımlarından biri olan bu karar, ambargo Karabağ'a uygulanmadığı sürece Azerbaycan'da uygulanan ambargoyu öngörüyor. Karar no. 907 sonucunda, toprakları Ermeni işgali altında olan Azerbaycan'ı çocukken cezalandırdı. 11 Eylül saldırılarından sonra, ABD'nin değişen dış politikası ve yönetimdeki petrol mültecileri, bu kararın Nisan 2004'te durdurulmasında önemli bir rol oynamıştır.⁵⁵

ABD, ambargo sırasında Ermenistan ve Gürcistan'a yılda 1 milyar dolar yardım ederek Azerbaycan'ı hep yolundan uzak tuttu. Bu nedenle, Ermeni Lobisinin bu başarılı 907 kararı ile Azerbaycan, 1993'ten günümüze 8 yıl boyunca en az 20 milyar ABD doları zarar etti; Azerbaycan da, ekonomik alanda Ermeni lobisinin adaletsiz zaferi nedeniyle, 20 yılda en az 40 milyar dolarlık zarar gördü. Bu miktar, yeni kurtulmuş ülke için Azerbaycan gibi "Sovyet emperyalizmi" için küçük değildir. Dahası, Ermenistan, ABD yerine Rusya yanlısı politikalar tercih

⁵⁵ Şuhnaz Yılmaz, **ABD'nin Kafkasya Politikaları**, https://www.academia.edu/11985283/Amerika_Birle%C5%9Fik_Devletlerinin_Kafkasya_Politikalar%C4%B1 (15.05.2017).

ederken, Azerbaycan ABD ve Batı yanlısı politikalarını izledi. Ermeni lobisi, yeni Senato kararını kaldırmak için Azerbaycan'a askeri yardım yolunu açma mücadelesine devam ediyor.

7 Ağustos 2008 tarihi, küresel aktörler ve bölgesel ülkeler açısından tarihi bir kilometre taşıyor. Hiç şüphe yok ki, Gürcü-Osetya ya da Gürcü-Abhaz çatışmasının en iyi aktörlerinin Rusya ve ABD olduğu söyleniyor. Sahnenin arkasında aktörler var: Türkiye ve Ukrayna, Amerikan projelerinin tasarımını üstleniyorlar. Rusya, bölgenin büyük kardeşi olarak yalnız oyuncudur. Geçmişte Kafkasya'yla ilgilenen İran, son zamanlarda Azerbaycan ve Ermenistan'a olan ilgisini kısıtladığı için söz konusu değil.⁵⁶

Yerel düzeyde, tanınma trenini Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra bağımsız bir devlet olan ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içinde kabul edilen Gürcistan: Güney Osetya ve Abhazya olarak almış iki cumhuriyet var. Tarihi bir bozulma olarak, Sovyet diktatörü Stalin'in Gürcistan'a diktatörlüğü yapan Abhazya ve Güney Osetya, 1990'ların başında Gürcistan istilasından kaçtı ancak ambargoya rağmen bağımsızlık çizgisini kırmadı. Abhazya, Gürcü saldırganlığının İvan ve Petro'dan bu yana Kafkasya şefi tarafından Rusya'ya mahkûm edildiği bir ülkedir. Güney Osetya, Kafkas dağ sıralarının öteki tarafında Kuzey Osetya ile birleşme umutlarında "fiili" bağımsızlıktan hoşlanmayan bir ülkedir.

7 Ağustos'ta Kafkasya'daki uluslararası sistem fay hatlarını çökertti; Gürcistan'da Abhazya ve Güney Osetya Rusya, 1991'de tamamen

⁵⁶Elnur Hasan Mikail, ABD'nin Kafkasya

Politikası, http://www.turansam.org/dr._elnur_hasan_mikail_politika_der_gisi_say_24.pdf (17.05.2017).

kontrolü kaybetti. Küresel düzeyde Rusya, Soğuk Savaş döneminde etkinliğini kazanmasa da, dünya siyasetinin belirlenmesinde aktör pozisyonuna geri döndü.

Afganistan ve Irak'ta büyük bir çatlağı kaybetmenin ötesinde, "küresel ekonomik kriz" in başlangıç noktası olan Birleşik Devletler'in Kafkasya politikası, Gürcistan'a taşınan Rus tanklarının paletleri altında çöker. Dahası, savaş sırasında ve savaştan sonra ABD ve Türk Deniz Kuvvetleri komutanları Karadeniz'de bir araya gelirken, ABD deniz gemileri Karadeniz'e kısıtlamalar getirdi.

Soğuk Savaş döneminde, Bush yönetimi sadece Kafkasya sahnesini kenardan izleyebilir; Yapabileceği tek şey, Kongre tarafından finanse edilen Özgürlük Radyosu ile ulusların cezaevine özgürlük ideallerini satmak ve Aleksander Solzhenitsyn gibi Putinizm gibi son nefes alan rakibini kucaklamaktır.

Rus-Gürcistan savaşı ve Rusya'nın Gürcistan'a karşı kapılarının kapatılması, Ermenistan'ı kısıtlayan dış ticareti olumsuz etkilemektedir.⁵⁷

Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesindeki çatışmaları ve Rusya'nın Tiflis'teki bombalamasından sonra Washington'daki gözlemciler, bölücülerden kaynaklanan iddia edilen çatışmaların Gürcistan'ın NATO'ya girmesinden memnun olmayan Rusya'dan kaynaklandığını savunuyor.

⁵⁷ Orhan Gafarlı, **ABD-Rusya İlişkilerinde Yenilenme Süreci ve Kafkasya Faktörü**, 2011, https://www.academia.edu/1266297/ABD-Rusya_%C4%B0li%C5%9Fkilerinde_Yenilenme_S%C3%BCreci_ve_Kafkasya_Fakt%C3%B6r%C3%BC (15.05.2017).

Washington'daki muhafazakâr düşünce kuruluşlarındaki Hudson Enstitüsü Avrasya Politika Merkezi direktörü Zeyno Baran, olayların Nisan ayında Bükreş'teki NATO toplantısına NATO üyeliğine giden Gürcü rotasının açılmasıyla başladığına dikkat çekti. Baran, Rus liderlerin Gürcistan'ın NATO üyeliğinin kabul edilemez olduğunu düşünmesinden endişe duyduğunu ve bunun sebebinin Güney Osetya ve Abhazya'nın sorunlarını çözmeden Almanya gibi Gürcistan'ın NATO üyeliğine katılmakta tereddüt etmesinin nedeni budur.⁵⁸

Baran, Rusya'nın Abhazya bölgesine birlik gönderdiğini ve birkaç kez Gürcistan hava sahasını ihlal ettiğini söyledi. Washington'un Abhazya ile Gürcistan tarafında olduğunu söyledi. Baran, Temmuz ayından bu yana düşük seviyeli bir kraker çalıştırdığını ve Rusya'nın birlik göndermeye başlamasıyla birlikte büyüklüğünü değiştirdiğini söyledi. "Ruslar Batı'nın somut bir şey yapmadığını gördü ve Gürcistan'ın Gürcistan'ı tahrik edemediğini kanıtladı, bu yüzden kırmızı çizgi geçti" dedi Baran. Böyle bir durumun gerçekleşmesi bekleniyordu, çünkü Ruslar Gürcistan'ı kışkırtmaya çalıştı.

Batı Saakaşvili için Rusya ile savaştırmaz. Dış İlişkiler Konseyi uzmanı Jeffrey Mankoff, Batı girişimi sonrasında Saakaşvili'yi kurtarmak için harekete geçeceğini düşünmediğini söyledi. "Batı, özellikle Saakaşvili için Rusya için savaştırmayacaktır," sözlerini özellikle Mankoff vurgulamıştır. Brookings Enstitüsünün uzmanlarından biri olan Steven Pifer, Rusya'nın Gürcistan'ın müdahalesine temel yön vermesinin, ABD'nin Orta Avrupa'da kurmak istediği füze savunma

⁵⁸ Ali Mirdas, **Kafkasyada ABD-Rusya Çekişmesi**,
<http://akademikperspektif.com/2013/11/04/kafkasyada-abd-rusya-cekismesi/> (20.05.2017).

sistemi değil, Gürcistan'ın istediğini almasının başlıca nedeni olduğunu savundu.⁵⁹

Sonuç olarak, Soğuk Savaşın bir sonucu olarak, iki kutuplu dünya düzeni sona ermiştir. Bugünün yeni sistemi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tek süper g yeni bir dünya düzenidir. Çünkü Rusya, mevcut nükleer silahlarından başka ABD'ye karşı koyma gücüne sahip değildir. Buraya askeri ya da istihbarat ya da ekonomik faktörler de dahil edilmiştir. Nükleer enerji gelince, farklı dünya dengeleri var. Örneğin, Müslüman dünyanın tek nükleer gücü olan Pakistan dahi, Birleşik Devletler tarafından çeşitli oyunlarla tanınıyor ve Pakistan hükümeti bazen bu olaylarla başa çıkamıyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Rusya, Birleşik Devletler için rakip bir nükleer güç haline geldi ancak bugün ABD ekonomisi 2 trilyon ABD Doları, ABD Ulusal Geliri ise 15 trilyon ABD doları. Rusya nüfusu 150 milyon, Amerika Birleşik Devletleri nüfusu 300 milyon. Bu bize ABD ekonomisinin bugünkü Rus ekonomisinden neredeyse üç kat fazla olduğunu bildiriyor. Putin döneminde Rusya Rusya dış borçlarını kapattı ve Rusya ekonomisini 5 kat büyüttü. Yine de bugün ülkede yoksulluk hakim.

ABD'nin Kafkasya gibi önemli jeostratejik bir mevkide olduğu bir bölge için arzusu, Kafkasya'nın Rus kontrolünü kaırmamasından kaynaklanıyor. Gürcistan'daki son savaşta Birleşik Devletler, Gürcistan'ın yalnızca NATO yesi olmak istediği uluslararası sahneyi

⁵⁹ M. Turgut. Demirtepe, **Orta Asya& Kafkasya G Politikası**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara, 2008, s. 124-127.

terk etti. Bu, ABD'nin ne tür bir dış politika izlediğini ve herkesin istediği şekilde çalıştığını tüm dünyaya ispatladı.

SONUÇ

Sonuç olarak Araştırmada Amerikanın oluşum sürecinden, bu sürecin tarihi arka planından bahsedilmiştir. Bu çerçevede sömürge dönemi, daha sonra devletleşme süreci, Bağımsızlık Bildirgesi, daha sonra ABD'nin karar alma süreci, devlet yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde ABD'nin dış politikasında kültür kavramı detaylı incelenmiştir. Bu çerçevede ABD dış politikasının genel kodları, ABD dış politikasında güç kavramı araştırılmıştır.

Üçüncü, aynı zamanda son bölümdeyse ABD dış politikasının karşılaştığı sorunlar konusu incelenmiştir. Bu çerçevede ABD dış politikasının karar alma süreci farklı başkanlar döneminde incelenmiş, ABD'nin Orta Asya Politikası ve Kafkasya Politikası incelenmiştir, ABD'nin bu iki bölge politikasının incelenmesinin temel nedeni, bu bölgelerin jeostratejik olarak çok önemli bölgeler olmasıdır. Çalışmanın sınırlandırılması açısından bu ülkelerle olan politikalar Soğuk Savaş Sonrası dönemde incelenmeye alınmıştır.

Amerika'nın 1776 yılında ilan edilen Bağımsızlık Bildirgesi'nden bu yana tarih boyu hep söz sahibi ülkelerden biri, belki de en önemlisi olmuştur. Bunu neredeyse son 3 asrın her birinde görmek mümkündür. Tarihin önemli olaylarına bakacak olursak, kronolojik olarak günümüze yakın olan Soğuk Savaş dönemine de bakacak olursak, dünyada, devletlerin uyması gereken iki bloktan biri ABD öncülüğünde hareket etmiştir. 11 Eylül olayları ABD güvenliğini tehdit altına alsa da kısa bir zaman dilimi içerisinde ABD kendine gelmeyi başarmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politika stratejilerini incelediğimiz zaman ortaya çıkan manzaraya göre dış politikada

yayılmacılık, realizm ve emperyalizm teorileri üstünlük içermektedir. Bundan başka, Amerika Birleşik Devletleri dış politika stratejilerinde bazen sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunlar genel değerlendirmelerle Amerika Birleşik Devletlerinin Orta Asya ve Kafkasya politikalarında incelenmiştir.

Sonuç olarak, tarih boyu küresel arenada söz sahibi olan ABD'nin önümüzdeki yıllarda da böyle bir güç olacağına şüphe yoktur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. GÖZEN, Ramazan, ÇAKMAK, Cenap, **Amerikan Dış Politikası**, Anadolu Üniversitesi yayınları, 2012.
2. DEMİRTEPE, M. Turgut., **Orta Asya& Kafkasya Güç Politikası**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara, 2008

Makaleler

3. TARGONSKI, Rosalie, **Ana hatlarıyla ABD devlet yapısı**, 2002.
4. KOCAKENAR, Mustafa, **Amerikan Dış Politikasında İdealizm ve Realizm İlişkisi: Çatışma mı, işbirliği mi ?**.
5. SÜMER, Gültekin, Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü, **“Uluslararası İlişkiler” Akademik Dergisi**.
6. ÖZKAN, Behlül, **Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası**, SAREM Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ocak 2011.
7. AKÇAY, Engin, Özdemir Akbal, ABD Güvenlik Politikasında Söylem Ve Pratik, **Yönetim Bilimleri Dergisi** Cilt: 11, Sayı: 22.

8. HURMİ, Ayşe Bahar, Bush ve Obama karşılaştırması çerçevesinde Amerikan Dış Politika Analizi, **Alternatif Politika**, Cilt 2, Sayı 1, Nisan 2010.
9. ERHAN, Çağrı, Abd'nin Orta Asya Politikası ve 11 Eylül Sonrası Yeni Açılımları, 'Sradigma.com' Aylık Strateji ve e-analiz dergisi, Ekim 2003, Sayı 9.
10. NAKIP, Mahir, Savaş Kafkasyalı, **Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya**, Ankara, 2012.
11. KİREÇCİ, M. Akif, **Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarının 20. Yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları**, Ankara, 2011.
12. PİRİNÇCİ, Ferhat, Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Orta Asya politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler, **Ankara Üniversitesi SBF dergisi**.
13. NOGAYEVA, Ainur, ABD, Rusya ve Çin'in Nüfuz Mücadelesinde Orta Asya: Araçlar ve Süreçler, **Bilig dergisi**, 2012, sayı 62.
14. GÜNEŞ, Ergin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin, Rusya örneğinde Asya Politikaları , **e-Journal of New World Sciences Academy** 2011, Volume: 6, Number:2 .

15. GÜRSES, Emin, **Amerikan Dış Politikasında Realizm ve İdealizm.**

16. ERHAN, Çağrı , ABDnin Ulusal Güvenlik Anlayışı, **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi.**

İnternet kaynakları

17. GAFARLI , Orhan, **ABD-Rusya İlişkilerinde Yenilenme Süreci ve Kafkasya Faktörü**, 2011,

[https://www.academia.edu/1266297/ABD-Rusya_%C4%B0li%C5%9Fkilerinde_Yenilenme_S%C3%BCreci_ve_Kafkasya_Fakt%C3%B6r%C3%BC\(15.05.2017\).](https://www.academia.edu/1266297/ABD-Rusya_%C4%B0li%C5%9Fkilerinde_Yenilenme_S%C3%BCreci_ve_Kafkasya_Fakt%C3%B6r%C3%BC(15.05.2017).)

18. YILMAZ, Şuhnaz, **ABD'nin Kafkasya Politikaları**,

[https://www.academia.edu/11985283/Amerika_Birle%C5%9Fik_Devletlerinin_Kafkasya_Politikalar%C4%B1\(15.05.2017\).](https://www.academia.edu/11985283/Amerika_Birle%C5%9Fik_Devletlerinin_Kafkasya_Politikalar%C4%B1(15.05.2017).)

19. MİKAİL, Elnur Hasan, **ABD'nin Kafkasya Politikası**,

[http://www.turansam.org/dr._elnur_hasan_mikail_politika_dergisi_say_24.pdf\(17.05.2017\).](http://www.turansam.org/dr._elnur_hasan_mikail_politika_dergisi_say_24.pdf(17.05.2017).)

20.MİRDAS, Ali, **Kafkasyada ABD-Rusya**

Çekişmesi,<http://akademikperspektif.com/2013/11/04/kafkasyada-abd-rusya-cekismesi/> , (20.05.2017).

ÖZET

Birleşik Devletlerin kuruluş ve gelişme özellikleri nedeniyle, ABD dış politikası, Avrupa modernizminin ve tecrübesinin uzantısı olan bir dizi sosyal ve kültürel değer üzerine kurulmuştur. Bunlardan en önemlisi Avrupa Aydınlanması, Liberalizm ve Püritenizmdir ve jeopolitik, siyasi, anayasal ve (ruhsal ve politik olarak) manevi misyonun bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni bir ülke ve dış politika zihniyetidir. Bu anlayışın en belirgin özellikleri, kendine güven, Amerikan ayrıcalıklılığı, Kutsal Görev ve dünyayı kendi değerleri ile şekillendirmek ve yönlendirmektir.

Böylelikle ABD dış politikası, demokrasi, özgürlük ve piyasa ekonomisi gibi değerleri yaymaya çalışırken, aynı anda başkalarına hegemonya, baskı ve hatta emperyalizm yüklemektedir. ABD'nin çıkarlarını gerçekleştirmek için kurduğu dış politika, belirli ilkeler çerçevesinde yürütülür ve böylece hedefler gerçekleştirilir. Bununla birlikte, ABD'nin dış politikasını yönlendiren birkaç ilke var. Kısmen ABD tecrübelerinden ve ABD değerlerinden türetilen bu ilkeler doğası gereği çelişkilidir. ABD dış politikasının dayandığı genel çerçeveler veya teorik gerekçeler var. ABD'nin dünyayı ve diğer ülkelere bakış açısını belirleyen teorilerden dördü çok etkili olmuştur. Gerçekçilik, İdealizm, Liberalizm ve Yeni Muhafazakarlık.

Anahtar kelimeler: ABD Dış Politikası, Dış Politika Kültürü, Karşılaştırmalı dış politika.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	iv
Giriş.....	1

BÖLÜM 1.

ABD’NİN OLUŞUM SÜRECİ

1.1.Sömürge Dönemi.....	2
1.2.ABD’nin Bağımsızlığa Giden Yolu.....	4
1.3. ABD Bağımsızlık Bildirgesi.....	6
1.4.ABD’de Ulusal Hükümetin Kurulması.....	11
1.5. ABD Bağımsızlığının İlk Yılları, Batıya Doğru Genişleme Ve Yaranmış Olan Bölgesel Farklılıklar.....	12

BÖLÜM 2.

ABD’NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ

2.1. Amerikan Dış Politikasının Genel Kodları.....	16
2.2.ABD Dış Politikasının Gelenekleri	18
2.3. ABD Dış Politika Kültürü.....	25
2.4. ABD Dış Politikasında Güç Unsuru.....	28

BÖLÜM 3.

ABD’NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİNDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

3.1. Amerikan Dış Politika Analizi.....	32
---	----

3.2. ABD'nin Orta Asya Politikası.....	43
3.3. ABD'nin Kafkasya Politikası.....	50
SONUÇ.....	59
KAYNAKÇA.....	61

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (North America Free Trade Association)

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Genel Ticaret Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)

APEC: Aysa Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia-Pacific Economic Cooperation)

a.g.e. : Adı Geçen Eser

yy: Yüzyıl

Vb: Ve başkaları

Vd: Ve diğerleri